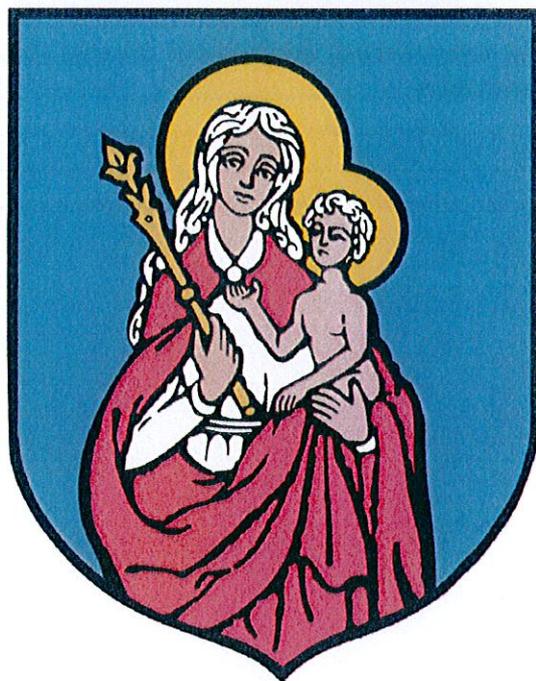

Plan Działań

w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łagów

Łagów, marzec 2017

Spis treści

Wyjaśnienie pojęć.....	3
1. Wstęp.....	4
2 Charakterystyka obszaru objętego Planem Działań	5
2.1 Sytuacja społeczno – gospodarcza.....	5
2.3 Analiza SWOT.....	13
2.4 Identyfikacja potencjałów endogenicznych Gminy Łagów.....	16
3. Wizja rozwoju Gminy Łagów.....	36
4. Planowane działania do realizacji wykorzystujące potencjały endogeniczne łagowa - Lista powiązanych ze sobą projektów lub typów projektów	38
5. Wpływ realizacji dokumentu na przedsiębiorczość i powstawanie nowych miejsc pracy.....	41
6. Źródła finansowania działań	42
7. Zgodność ze strategicznymi dokumentami dotyczącymi rozwoju planowanego obszaru.....	44
8. Monitoring i ewaluacja Planu Działań	47
9. Podsumowanie	49
Spis tabel.....	50
Spis wykresów.....	50
Spis map.....	50

Wyjaśnienie pojęć

Podstawowe pojęcia w geoturystyce

Obiekt geoturystyczny

- „taki obiekt geologiczny, który jest lub może stać się po odpowiednim wypromowaniu i uprzystępnieniu, przedmiotem zainteresowania turystycznego (np. wulkany, kaniony, skałki, jaskinie)” Słomka, Kicińska-Świdorska (2004 s.6)
- „różnej wielkości formy i zjawiska stanowiące produkty procesów geologicznych i morfogenetycznych zachodzących w dalszej lub niedalekiej przeszłości, które ze względu na swą atrakcyjność , wyjątkowość bądź inne cechy stanowią przedmiot zainteresowania turystycznego”

Zjawisko geoturystyczne

- „proces geologiczny zachodzący współcześnie, który może stać się produktem turystycznym. W tej kategorii mieszczą się procesy, których przebieg i produkty możemy oglądać w czasie mierzonym minutami, bądź godzinami, rzadziej dniami” - Słomka, Kicińska-Świdorska (2004 s.6)
- „procesy geologiczne zachodzące współcześnie, atrakcyjne z punktu widzenia turystyki, odbywające się z różną szybkością zazwyczaj mierzoną minutami, bądź godzinami, rzadziej dniami lub miesiącami” (Żaba, Gaidzik 2010, s.10)

Atrakcje geoturystyczne

- „obiekty i zjawiska geoturystyczne tworzące wspólną kategorię o różnym stopniu atrakcyjności. Atrakcje geoturystyczne są zazwyczaj objęte prawną ochroną dostosowaną charakterem do ich rangi” (Żaba, Gaidzik 2010, s. 10)

1. Wstęp

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągów jest dokumentem określającym kierunki działań, jakie w najbliższym czasie należy podjąć, aby podnieść atrakcyjność turystyczną i gospodarczą gminy. Przedstawione w dokumencie działania opierają się na posiadanych przez obszar objęty planem potencjałach endogenicznych¹ w szczególności kulturowych i przyrodniczych. To, co istotne niniejszy dokument wpisuje się w cele i działania wskazane w dokumentach strategicznych Gminy Łągów m.in. w Strategię Rozwoju Gminy Łągów na lata 2015–2024 oraz Program Rewitalizacji Gminy Łągów na lata 2016 – 2023.

Na podstawie przeprowadzonej w niniejszym dokumencie diagnozy obecnej sytuacji na terenie Gminy Łągów oraz Analizy SWOT zidentyfikowano występujące tu potencjały endogeniczne i na ich podstawie przygotowano opis planowanych do realizacji działań, będących odpowiedzią na dokładnie zdiagnozowane problemy/potrzeby. Zaprezentowane w dokumencie projekty wykorzystują endogeniczne potencjały łagowa. Realizacja projektów zawartych w niniejszym dokumencie przyczyni się m.in. do podniesienia atrakcyjności turystycznej Gminy Łągów, rozwoju społeczno – gospodarczego oraz podniesienia jakości życia mieszkańców gminy.

Dokument składa się z następujących podstawowych elementów:

- Charakterystyki obszaru objętego dokumentem zawierającej Analizę SWOT oraz identyfikację potencjałów endogenicznych .
- Wizji rozwoju Gminy Łągów.
- Wykazu planowanych działań wykorzystujących potencjały endogeniczne Gminy Łągów wraz z projektami komplementarnymi.
- Rozdział zawierający informację nt. wpływu realizacji dokumentu na wzrost zatrudnienia oraz podniesienie poziomu przedsiębiorczości.
- Źródeł finansowania działań.
- Powiązań dokumentu z innymi dokumentami lokalnymi, regionalnymi, krajowymi.
- Zasad monitoringu i ewaluacji planu.

Realizacja działań ujętych w dokumencie przyczyni się do powstania trwałej zmiany na obszarze objętym Planem. W wyniku realizacji Planu Działania nastąpi rozwój turystyczny gminy, który opierał się będzie na wykorzystaniu jego potencjałów endogenicznych. Dzięki realizacji działań ujętych w dokumencie Łągów stanie się miejscem atrakcyjnym nie tylko dla turystów z województwa ale również i z Polski. To co ważne plan działań zawiera listę projektów które będą wdrażane zarówno przez jednostki samorządu terytorialnego jak i podmioty prywatne. Rezultatem tych działań będzie wzrost liczby turystów. W wyniku realizacji planowanych projektów zakłada się powstanie ok 140 nowych miejsc pracy.

¹ **Potencjał endogeniczny** to specyficzna dla danej lokalizacji (regionu, powiatu, miejscowości, rejonu) cecha, która może być podstawą jego dalszego rozwoju (przynosząc korzyści społeczne i ekonomiczne) nie tylko ze względu na obiektywnie korzystne uwarunkowanie, które stanowi, ale często także ze względu na fakt odróżniania danego obszaru od jego sąsiedztwa (potencjał endogeniczny jako cecha różnicująca obszary)

Potencjał endogeniczny jest więc przewagą konkurencyjną:

- w ujęciu regionalnym może i powinien stanowić podstawę do budowy inteligentnej specjalizacji
- w ujęciu lokalnym może i powinien być podstawą dla budowy strategii rozwoju lokalnego

2 Charakterystyka obszaru objętego Planem Działań

2.1 Sytuacja społeczno – gospodarcza

Położenie

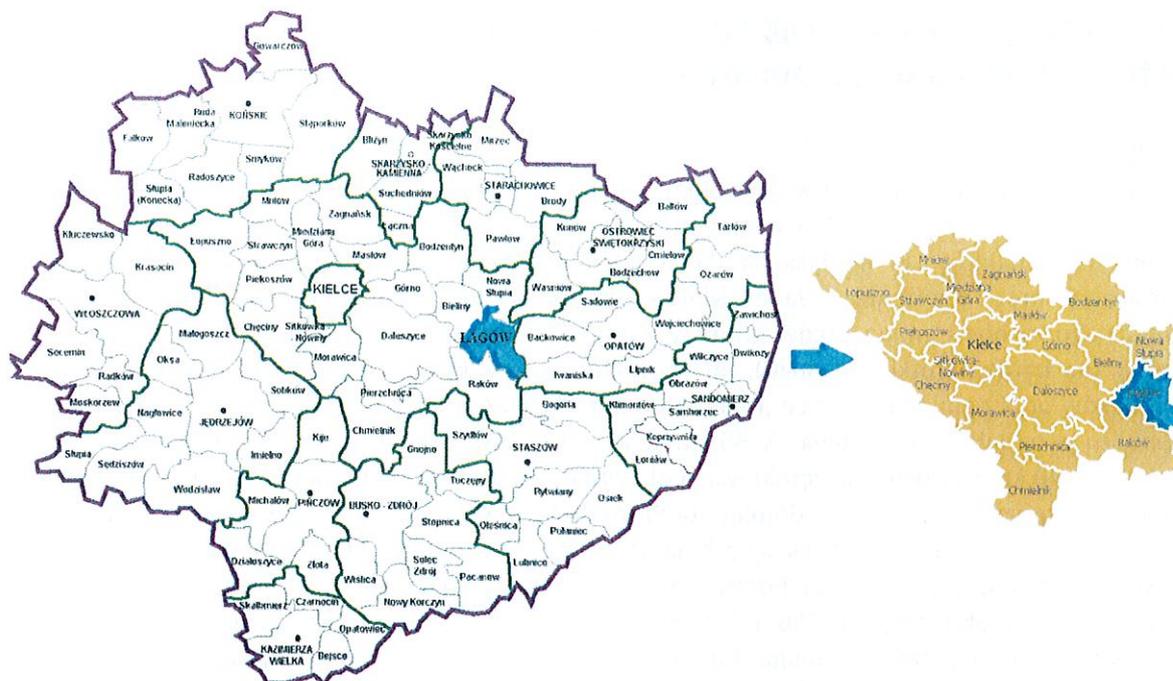
Gmina Łągów położona jest w centralnej części woj. Świętokrzyskiego, we wschodniej części ziemskiego powiatu kieleckiego. Pod względem fizjograficznym jest to teren Gór Świętokrzyskich. W jej obszarze znajdują się wzniesienia Pasm Jeleniowskiego, Wału Małacentowskiego, Pasma Orłowińskiego oraz obniżenie zwane Niecką Łągowską lub Padołem Kielecko-Łągowskim. Od północnego-zachodu gmina Łągów graniczy z gminą Bieliny, od północy z gminą Nowa Słupia i Waśniów (na bardzo krótkim odcinku), od wschodu z gminą Iwaniska i Baćkowice, od południa z gminą Raków oraz z gminą Daleszyce (na krótkim odcinku). Ważniejsze ośrodki miejskie znajdujące się w pobliżu to oddalone od Łągowa ok. 36 km Kielce, ok. 36 km Starachowice, ok. 50 km Skarżysko-Kamienna, ok. 40 km Ostrowiec Świętokrzyski i ok. 24 km od Opatowa. Charakterystyczny dla gminy krajobraz tworzą pasma wzniesień z dominantą Pasma Jeleniowskiego, rozdzielone dolinami i jarami oraz wielokolorowe szachownice pól leżących na pofałdowanym terenie. Wiodącą funkcją gminy jest rolnictwo. Przez tereny gminy przechodzą ważna ponadregionalna droga krajowa nr 74, relacji Sulejów - Kraśnik, a także droga nr 756; relacji Starachowice - Stopnica na skrzyżowaniu których leży ośrodek gminny – wieś Łągów. Gmina zajmuje powierzchnię 11.309 ha i obejmuje 19 sołectw: Czyżów, Duraczów, Gęszce, Lechówek, Łągów, Małacentów, Melonek, Nowy Staw, Piotrów, Płucki, Sadków, Sędek, Winna, Wiśniowa, Wola Łągowska, Zamkowa Wola, Nowa Zbelutka, Stara Zbelutka, Złota Woda.

Przynależność wraz z 9 gminami (oprócz Łągowa – Suchedniów, Zagnańsk, Łączna, Bodzentyn, Górno, Bieliny, Nowa Słupia, Masłów, Waśniów) oraz Świętokrzyskim Parkiem Narodowym (jednocześnie członek i założyciel) do Związku Gmin Świętokrzyskich sprzyja podejmowaniu wspólnych działań na rzecz ekologii i turystyki, mających na celu m.in. poprawę stanu czystości wód, gleb, powietrza, budowę oczyszczalni ścieków, dróg, „zielonych szkół”, zbiorników wodnych itp.

Gęstość zaludnienia gminy jest niższa od średniej gęstości zaludnienia województwa – 110,8 os./km² i wynosi 65,5 osób/km² powierzchni ogólnej gminy. Jest również niższa od średniej gęstości zaludnienia powiatu (87 os./km²).

Według regionalizacji fizyczno - geograficznej Polski (J. Kondracki) gmina Łągów wchodzi w skład makroregionu Wyżyny Kieleckiej i mezoregionu Gór Świętokrzyskich. Północna część gminy, zgodnie z koncepcją krajowej sieci ekologicznej ECONET-PL, stanowi fragment węzła ekologicznego o randze międzynarodowej („Obszar Świętokrzyski”), który jest ważnym elementem krajowego i europejskiego systemu przyrodniczego. Północno-zachodnie obrzeża gminy położone są w otulinie Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Pozostała część leży w obrębie Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego i jego obszaru chronionego krajobrazu (otuliny), Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego i jego obszaru chronionego krajobrazu (otuliny) oraz Chmielnicko-Szydłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu). Poniższa mapa przedstawia gminę Łągów na tle województwa oraz powiatu.

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągów

Demografia

Według danych z Urzędu Gminy w Łągowie w 2015 r. Gminę zamieszkiwało 7006 osób w tym 3418 kobiet i 3588 mężczyzn, jest to wzrost o 15 osób w stosunku do roku poprzedniego. Niepokojącym zjawiskiem jest ujemny przyrost naturalny w ostatnim roku (-14). Poniższa tabela obrazuje strukturę demograficzną Gminy Łągów w latach 2013-2015.

Tabela 1 Struktura ludności na terenie Gminy Łągów w latach 2013-2015

	2013	2014	2015
Stan ludności ogółem	7033	6991	7006
Kobiety	3422	3409	3418
Mężczyźni	3611	3582	3588
Urodzenia żywe ogółem	78	70	69
Zgony ogółem	66	57	83
Przyrost naturalny	12	13	-14

Źródło: Ewidencja ludności, Urząd Gminy w Łągowie

Wskaźnik obciążenia demograficznego.

Analiza wskaźnika obciążenia demograficznego, tj. liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (powyżej 59/64 roku życia) na 100 osób w wieku produkcyjnym, potwierdza tendencję stałego wzrostu ludności w wieku emerytalnym. Poniżej przedstawiono tabelę obrazującą zmiany wskaźnika obciążenia demograficznego w latach 2010-2015 na terenie Gminy Łągów.

Tabela 2 Zmiany wskaźnika obciążenia demograficznego w latach 2010-2015

Gmina Łągów	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	63,5	62,4	59,6	57,7	57,3	58,3
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	79,0	81,3	85,7	89,7	93,5	95,0

ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	28,0	28,0	27,5	27,3	27,7	28,4
---	------	------	------	------	------	------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Kielcach

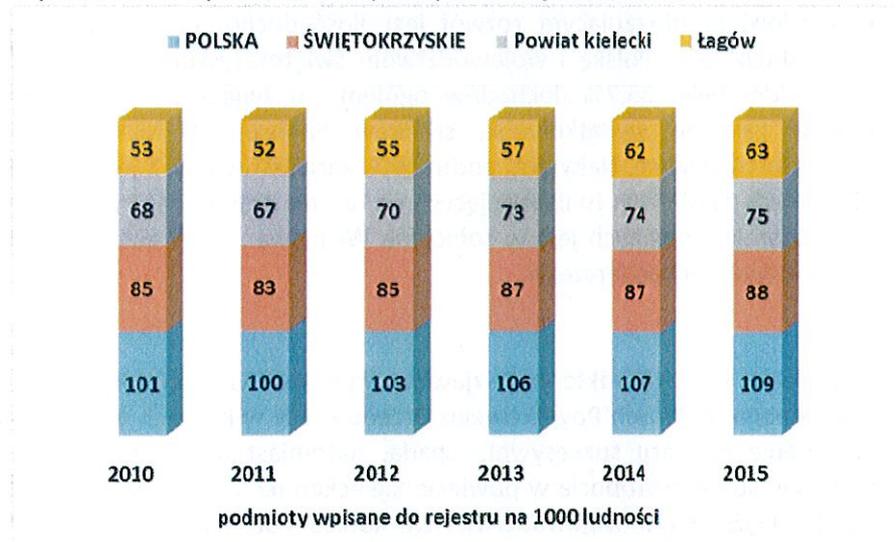
Na koniec 2015 r. w Gminie Łągów wskaźnik obciążenia demograficznego osiągnął wartość 28,4 i był niższy w porównaniu ze wskaźnikiem dla województwa, który wynosił 33,9 oraz niższy w porównaniu ze wskaźnikiem dla Polski – 31,4.

Analiza danych demograficznych pokazuje, iż w ostatnich latach liczba urodzeń na terenie gminy nieznacznie się waha. W 2015 roku według danych Gminy w Łągowie przyszło na świat 84 dzieci.

Sytuacja gospodarcza

Łągów jest gminą typowo rolniczą. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy na przestrzeni ostatnich lat stopniowo wzrasta. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 osób wyniosła w 2015 r. 63 i była niższa od wskaźnika dla województwa (88) i powiatu kieleckiego (75).

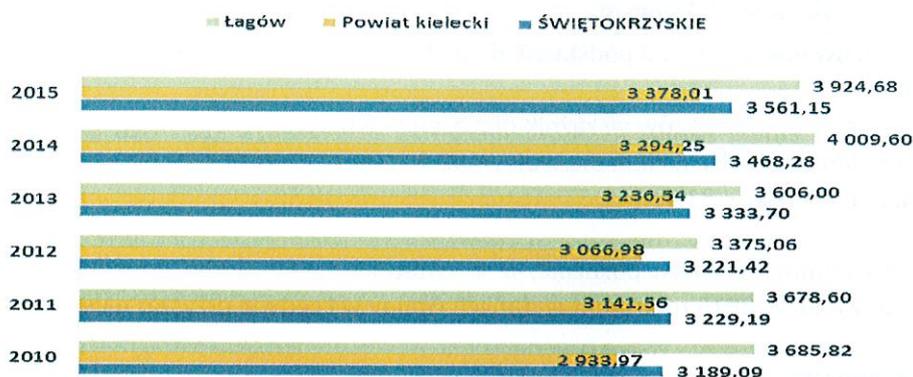
Wykres 1 Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Kielcach

Parametrami obrazującymi jakość gospodarki gminy są m.in. dochody. W 2015 r. dochód ogółem na 1 mieszkańca wynosił 3924,68 zł (był wyższy niż w 2010 roku o 238,86 zł) podczas gdy w powiecie kieleckim 3 378,01 zł, a województwie świętokrzyskim 3 561,15 zł. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem w 2015 r. wynosił 35,7% – był niższy niż w Polsce (55,8%), w województwie świętokrzyskim (44,6%) oraz w powiecie kieleckim (38,5%). Świadczy to o małej samodzielności finansowej gminy. Wydatki ogółem Gminy Łągów na 1 mieszkańca w 2015 r. wyniosły 4589,84 zł. Wynik ten był wyższy niż w Polsce 4 050,72 zł oraz w województwie świętokrzyskim 3595,49 zł, co wskazuje na wysokie dochody gminy.

Wykres 2 Dochód Gminy Łągów w przeliczeniu na 1 mieszkańca na tle województwa i powiatu

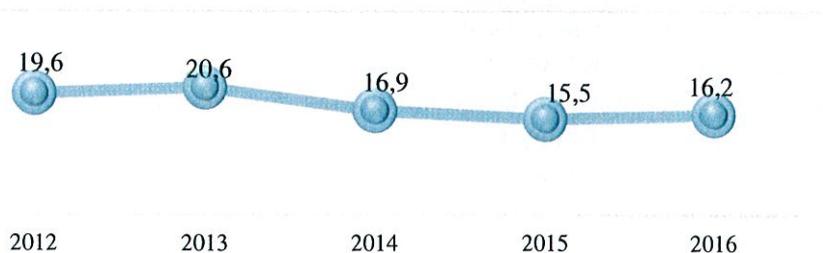
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego w Kielcach

Mała ilość zakładów pracy wpływa przede wszystkim na rosnące bezrobocie w grupie osób w wieku produkcyjnym. Bezrobocie jest między innymi powodem migracji ludzi młodych z terenu gminy. Dochody ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca rosną, podobnie zachowują się wydatki. Najważniejszym wskaźnikiem obrazującym rozwój jest ilość dochodów własnych w dochodach ogółem. Łągów w zestawieniu z Polską i województwem świętokrzyskim wypada słabo, dochody własne stanowią bowiem tylko 35,7% dochodów ogółem, co świadczy o małej samodzielności finansowej gminy w zakresie wydatkowania środków finansowych. Niska wartość wskaźnika oznacza małe możliwości finansowe. Najwięcej podmiotów zarejestrowanych jest w sołectwie Łągów – 193 co stanowi aż 44,2% ogółu firm funkcjonujących na terenie gminy oraz Piotrów – 69 tj. 15,8%. Najmniej podmiotów zarejestrowanych jest w sołectwie Wiśniowa - 1. W sołectwie Winna nie ma natomiast żadnego podmiotu gospodarczego.

Rynek pracy

Podstawowym czynnikiem, który charakteryzuje zjawiska kryzysowe w obrębie rynku pracy jest stopa bezrobocia rejestrowanego. Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach wynika, że liczba osób bezrobotnych na terenie powiatu sukcesywnie spada, natomiast odnotowuje się wzrost liczby zgłaszanych ofert pracy. Stopa bezrobocia w powiecie kieleckim na koniec stycznia 2017 r. wynosiła 13,7% i była jedną z wyższych w województwie. Na koniec sierpnia 2016 r. w PUP w Kielcach zarejestrowanych było 289 osób bezrobotnych z terenu Gminy Łągów w tym 147 kobiet.

Wykres 3 Stopa bezrobocia w powiecie kieleckim, województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w latach 2012-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Kielcach

Instytucje kultury na terenie Gminy

Animatorem działań o charakterze kulturalnym w Gminie Łągów jest Urząd Gminy oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Łągowie, które starają się wychodzić naprzeciw oczekiwaniom, potrzebom mieszkańców w tym zakresie. Na terenie gminy podejmowane są liczne inicjatywy kulturalne. W sołectwach zlokalizowane są budynki (świetlice, remizy), które przeznaczone są na działalność

kulturalną. Część z nich wymaga modernizacji. Istnieje również potrzeba stworzenia na terenie gminy nowych przestrzeni integracyjno – rekreacyjnych dla mieszkańców.

Organizacje wspierające kulturę i edukację na terenie gminy

Obecnie na terenie Gminy Łagów funkcjonuje, aż 25 organizacji społecznych (pozarządowych i zorganizowanych grup nieformalnych), które mogłyby zaangażować się w rozwój procesu edukacji zarówno dzieci, młodzieży jak i osób dorosłych. W poniższej tabeli przedstawiony został wykaz tych organizacji. Inicjatywy podejmowane przez mieszkańców zorganizowanych w stowarzyszeniach świadczą o dużym potencjale kapitału ludzkiego. Mieszkańcy Gminy Łagów angażują się w wiele inicjatyw społecznych, czego wyrazem jest działalność ochotniczych straży pożarnych.

Negatywne zjawiska społeczne na terenie Gminy Łagów

Coraz większym problemem społecznym dla wielu rodzin z terenu Gminy Łagów jest brak wystarczających środków do życia. Najwięcej osób/rodzin korzysta z pomocy GOPS z powodu **bezrobocia, niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby**. Liczbę osób/rodzin oraz przyczyny korzystania z pomocy społecznej w latach 2013-2015 obrazuje poniższa tabela.

Tabela 3 Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2015

Wyszczególnienie	2013		2014		2015	
	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób	Liczba rodzin	Liczba osób
Bezrobocie	102	294	103	334	105	308
Ubóstwo	28	89	43	138	45	123
Niepełnosprawność	76	196	85	243	81	308
Długotrwała lub ciężka choroba	86	264	105	365	107	368
Przemoc	8	29	8	32	15	63
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych	6	34	2	7	2	2
Trudności po opuszczeniu zakładów karnych	1	1	0	0	0	0
Alkoholizm	29	38	15	48	26	104
Sytuacja kryzysowa	0	0	1	1	0	0
Zdarzenia losowe	3	3	7	7	6	6

Źródło: dane GOPS w Łagowie

Budowa geologiczna gminy i surowce mineralne²

Struktura geologiczna terenów gminy jest bardzo urozmaicona. Jest ona położona w obrębie paleozoicznego masywu Gór Świętokrzyskich, w zasięgu synklinorium Kielecko – łagowskiego i antyklinorium Klimontowskiego, w części należą do regionu kieleckiego, a od północy sięgają regionu łysogórskiego. Masyw paleozoiczny reprezentowany jest tu przez utwory od kambru do karbonu, pod przykryciem osadów czwartorzędowych, czasem tylko trzeciorzędowych. Wśród utworów geologicznych wymienić należy na terenie gminy:

- kambr dolny i środkowy - tworzący wychodnie lub występujący przypowierzchniowo w obrębie antyklinorium klimontowskiego i w synklinie łagowskiej, począwszy od góry Kiełki poprzez Sędek, Wolę łagowską, Kozłów, utwory z tego okresu tworzą iłowce, iłotupki, mułowce, piaskowce i kwarcyty,

² Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łagów

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągów

- kambr środkowy - występujący przypowierzchniowo w niższych partiach Kobyłej Góry, Jeleniowskiej i Szczytniaka, wykształcony jako iłołupki, mułowce kwarcytowe, piaskowce
- i kwarcyty,
- ordowik - występujący punktowo w postaci zlepieńców, piaskowca, margli zapiaszczonych,
- sylur - występujący w postaci izolowanych płatów w wyższych partiach dolinek erozyjnych i ich zboczy, w dolinach wsi Zbelutka, Czyżów oraz niższych partiach stoków Góry Kamionki w postaci iłołupków z graptolitami, szarogłazów i mułowców - zalegającymi pod pokrywą dewonu, czasem bezpośrednio pod czwartorzędem,
- dewon - występujący na silnie zfałdowanych osadach starszego paleozoiku; na znacznych terenach gminy występują jego wychodnie są to m. in. utwory dewonu dolnego - mułowce, mułowce żelaziste, piaskowce mulaste i ilasto - kwarcowe, czasem tufity i zlepieńce, lokalnie żyły lamprofitów biotytowych, dewonu środkowego - dolomity, wapienie głównie drobnokrystaliczne, gruboławicowe, wapienie krypto i mikro krystaliczne oraz dewonu górnego - wapienie i wapienie margliste, margle, łupki i iłołupki,
- karbon – występujący w okolicy Złotej Wody i na południe od Piotrowa jako iłołupki, margle, mułowce z sferosyderytami, spękane łupki zawierające wkładki iłów bitumicznych,
- perm – występujący w parowie Chojnów - Dół – w postaci żyłowych subwulkanicznych wylewów diabazów,
- trzeciorząd – występujący jako iły, iły piaszczyste, także gliny i piaski pylaste; utwory te wypełniają głównie leje krasowe na wschód od Łągowa; w okolicach Płucek – są to okruchowe złoża galeny i piryty,
- czwartorzęd – reprezentowany przez gliny zwałowe, gliny i piaski peryglacialne, żwiry i piaski wodnolodowcowe, lessy.

Na terenie gminy występuje 10 udokumentowanych złóż wapieni dewońskich i dolomitów, które położone są na wschód od miejscowości Łągów oraz 1 złożo piaskowców dolnodewońskich. Ich zestawienie przedstawia tabela poniżej:

Nazwa Złoża	Zasoby bilansowe na dzień 31 grudnia 2008 r. w tys. ton
Komorniki I – Z1, Z12	6 139,00 – udokumentowane w kat. C1
Winna – Z2	164 455,90 – udokumentowane w kat. C1
Nowy Staw – Z3	11 069,11 – udokumentowane w kat. C1
Łągów – Z4	22 404,00 (w tym udokumentowanych w kat. C1 – 7 831,00 w kat. C2 – 14 573,00)
Łągów IV – Z5	15 127,15 – udokumentowane w kat. C1
Łągów III – Z6	6923,00 – udokumentowane w kat. C1
Łągów V – Z7	8 974,50 – udokumentowane w kat. C1
Łągów II – Z8	12 756,00 – udokumentowane w kat. C1
Łągów-Piotrów – Z9	3 426,00 – udokumentowane w kat. C1
Łągów Zagościec – Z10	5 275,069 – udokumentowane w kat. C1
Duża Skala - Wał Małacentowski (na terenie gminy Wał Małacentowski) piaskowce dolnodewońskie – Z11	26 000,00

Na terenie gminy Łągów prowadzona jest eksploatacja następujących złóż:

- dolomitów dewońskich ze złoża „WINNA”. Eksploatację złoża prowadzą Kieleckie Kopalnie Surowców Mineralnych S.A. w Kielcach na podstawie ważnej koncesji Ministra Środowiska Nr

42/99 z dnia 16. 12. 1999r. udzielonej na 38 lat od daty wydania koncesji i w oparciu o Plan ruchu kopalni opracowany na lata 2000-2037. Powyższa koncesja ustanowiła obszar i teren górniczy „WINNA”. Zgodnie z Decyzją znak: RO.I 6018-577/2005 z dnia 28. 02. 2005 r. Starosty Powiatowego w Kielcach ustalony został wodny kierunek rekultywacji dla wyrobiska do celów edukacyjno-turystycznych oraz kierunek leśny dla zwałowisk zewnętrznych mas ziemnych i skalnych złoże. Możliwe jest okresowe gromadzenie w wyrobisku wód opadowych, w tym pochodzących ze skarp wyrobiska,

- Eksploatacja wapieni dewońskich prowadzona jest ze złoże „Nowy Staw” w oparciu o koncesję wydaną przez Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OŚ.V 7511-1/07 z dnia 10. 01. 2007 r. z terminem ważności do dnia 31. 12. 2031 r. Koncesja ta ustanawia obszar i teren górniczy „NOWY STAW”,
- Eksploatacja wapieni dewońskich prowadzona jest z części złoże „ŁĄGÓW V” w oparciu o koncesję wydaną przez Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OŚ.V 7511-10/08 z dnia 12. 08. 2008 r. Koncesja udzielona została na 10 lat, tj. do 12. 08. 2018 r. Koncesja ta ustanawia obszar i teren górniczy „ŁĄGÓW V”. Zasoby geologiczne złoże udokumentowane na dzień 31 grudnia 2006 r. w kategorii C1 wynoszą 8 985,3 tys. ton,
- Eksploatacja wapieni dewońskich prowadzona jest z części złoże „Łągów IV” w oparciu o koncesję wydaną przez Marszałka Województwa Świętokrzyskiego znak: OŚ.V 7511-13/07 z dnia 06. 09. 2007 r. Koncesja ta ustanawia obszar i teren górniczy „ŁĄGÓW IV”. Zasoby geologiczne bilansowe złoże udokumentowane na dzień 31 grudnia 2005 r. w kategorii C1 wynoszą 15 127,15 ton.

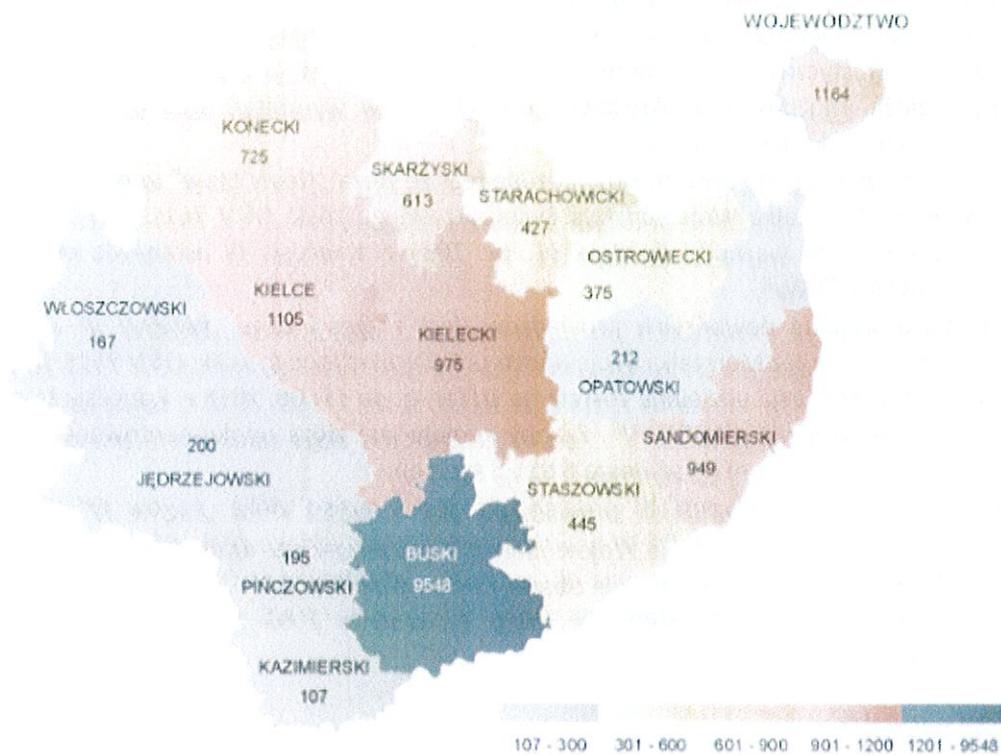
Środowisko naturalne

Gmina Łągów odznacza się wybitnymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi i z tego powodu została w całości objęta prawną ochroną przyrody. Jej północno-wschodnie obrzeża położone są w otulinie Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Pozostała część gminy leży w Jeleniowskim Parku Krajobrazowym i jego obszarze chronionego krajobrazu, Cisowsko-Orłowińskim Parku Krajobrazowym i jego obszarze chronionego krajobrazu oraz w Chmielnicko-Szydłowskim Obszarze Chronionego Krajobrazu. Północno-zachodnia część gminy położona jest w Otulinie Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

Turystyka w województwie świętokrzyskim

Według danych GUS w ciągu ostatnich lat, zwiększyła się liczba turystów odwiedzających województwo świętokrzyskie. Turyści odwiedzający województwo w 2015r. najczęściej korzystali z noclegów w Kielcach - 134,7 tys. (26,0% ogółu korzystających w województwie), w powiecie **kieleckim -100,2 tys. (19,3% ogółu)**, a także w powiecie buskim - 89,8 tys. (17,3% ogółu) i sandomierskim - 46,9 tys. (9,1% ogółu).

UDZIELONE NOCLEGI W TURYSTYCZNYCH OBIEKTACH NOCLEGOWYCH
NA 1000 LUDNOŚCI W 2015 R.

2.3 Analiza SWOT³

Analiza SWOT jest to jedna z najpopularniejszych i najskuteczniejszych metod analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów *Strengths (mocne strony)*, *Weaknesses (słabe strony)*, *Opportunities (szanse)* i *Threats (zagrożenia)*. Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makrootoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Tabela 4 Schemat analizy SWOT

S	Strengths	Silne strony, atuty, zalety	ZASOBY
W	Weaknesses	Słabe strony, słabości, wady	
O	Opportunities	Szanse, możliwości, okazje	OTOCZENIE
T	Threats	Zagrożenia, trudności	

Tabela 5 Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • czyste środowisko, • obszar o wybitnej georóżnorodności, unikatowej w skali regionalnej, jak i lokalnej, • Jaskinia Zbójcka • Wąwóz Dule • walory przyrodnicze i krajobrazowe w przeważającej części gminy. • Bogate zasoby geologiczne na obszarze gminy. • Bogate tradycje związane z garncarstwem. • Zasoby środowiska przyrodniczego. • Liczne szlaki turystyki pieszej. • Korzystne warunki do rozwoju drobnoskalowej produkcji ekologicznej. • Położenie przy drodze krajowej 74. 	<ul style="list-style-type: none"> • Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna. • Niedostosowana do potrzeb mieszkańców • Słaby wizerunek turystyczny gminy Łagów. i turystów infrastruktura sportowa. • Zbyt mała liczba nowo powstających przedsiębiorstw. • Słabo rozwinięty system wewnętrznej i zewnętrznej informacji turystycznej. • Słabe skomunikowanie publicznymi środkami transportu na obszarze gminy. • Słabe wykorzystanie technik informacyjno - komunikacyjnych (TIK) w instytucjach publicznych. • Mała ilość unikatowych obiektów lub budowli kształtujących wizerunek gminy. • Odływ ludzi młodych z terenu gminy. • Wysoki udział % osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym. • Brak różnego rodzaju partnerstw sektora społecznego, gospodarczego i publicznego na terenie gminy. • Brak większego zainteresowania rolników integracją produkcji rolnej.

³ Strategia Rozwoju Gminy Łagów na lata 2014-2024

	<ul style="list-style-type: none"> Niski udział dochodów własnych gminy w dochodach ogółem
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> Wydłużająca się średnia długość życia oraz wzrost średniego wieku mieszkańców Polski i Europy. Wskazanie obszaru Gór Świętokrzyskich jako obszaru strategicznej interwencji w opracowanym na lata 2014-2020 RPOWŚ. Opłacalność wykorzystania zielonej energii jako sposobu na ograniczanie niskiej emisji. Rosnące zainteresowanie ekologicznymi, naturalnymi i regionalnymi produktami. 	<ul style="list-style-type: none"> Depopulacja mieszkańców regionu. Poszerzenie obszarów kopalnianych. Dalszy wzrost atrakcyjności gospodarczej i turystycznej innych regionów kraju.

Analizując wyżej zaprezentowane mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia Gminy Łagów, możemy wyłonić te, które w największym stopniu oddziałują, bądź mogą oddziaływać na gminę. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju, które posiada Łagów. Poniżej, w punktach, pogrupowane zostały słabe strony i równoważące je strony mocne, a także przykłady, w jaki sposób można wykorzystać szanse, aby zniwelować istniejące problemy i przezwyciężyć zagrożenia.

- Walory przyrodnicze i krajobrazowe (potencjały) posiadane przez gminę Łagów, jeśli zostaną dobrze wykorzystane, powinny przyczyniać się do wzrostu liczby turystów. Jednak niezbędne jest wykreowanie rozpoznawalnego produktu turystycznego Łagowa oraz rozwój bazy rekreacyjnej i turystycznej. Produktem turystycznym bazującym na zasobach naturalnych może być geoturystyka. Obszar gminy odznacza się wybitną georóżnorodnością, unikatową w skali regionalnej, jak i lokalnej.
- Rosnące zainteresowanie aktywnym spędzaniem czasu wolnego na świeżym powietrzu oraz prowadzeniem zdrowego trybu życia, wskazuje na potrzebę inwestycji w zakresie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, która będzie skierowana zarówno do mieszkańców, jak i turystów. Warto poszerzyć ofertę bezpiecznych ścieżek rowerowych oraz szlaków pieszych na terenie gminy, jak również zagospodarować przestrzeń pod wypoczynek i rekreację.
- Aby funkcja turystyczna miała szansę rozwoju konieczna jest poprawa funkcjonującego w tym momencie systemu wewnętrznej i zewnętrznej informacji turystycznej oraz niewystarczającej komunikacji pomiędzy atrakcjami zlokalizowanymi na terenie gminy.
- Gmina Łagów powinna wykorzystać szansę na rozwój, jaką dają fundusze unijne. Możliwość uzyskania dofinansowania z Unii Europejskiej na realizację nowych projektów oraz istnienie różnych form partnerstw sektora społeczno-gospodarczego, jeśli zostaną wykorzystane odpowiednio m.in. do rozbudowy infrastruktury turystycznej, powinny przynieść wymierne korzyści w postaci większej liczby turystów, a tym samym zwiększonych wpływów z podatku do budżetu gminy. Duże znaczenie dla rozwoju gminy Łagów ma fakt wskazania sektora turystyki jako inteligentnej specjalizacji województwa świętokrzyskiego, a obszaru Gór Świętokrzyskich jako obszaru strategicznej interwencji w opracowanym na lata 2014-2020 Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego. Powstała dzięki temu szansa na realizację unikatowych projektów, które przyczynią się do stworzenia przez gminę Łagów kompleksowej oraz zróżnicowanej oferty turystycznej, skierowanej przede wszystkim do osób indywidualnych, zainteresowanych aktywnym spędzaniem czasu wolnego. Należy stworzyć odpowiednią bazę infrastrukturalną dla rozwoju turystyki oraz uatrakcyjnić oferowane usługi.
- Spadająca liczba nowo powstających przedsiębiorstw sugeruje spadek przedsiębiorczości wśród mieszkańców gminy oraz małą ilość nowych inwestorów zewnętrznych na jej terenie. Wydaje się zatem istotne, z punktu pobudzenia aktywności gospodarczej

mieszkańców gminy, utworzenie Inkubatora przedsiębiorczości, którego zadaniem byłoby zachęcanie młodych osób do prowadzenia własnej firmy i wspieranie jej w początkowym okresie działalności. Dużą szansą na wzrost przedsiębiorczości jest wspieranie działalności agroturystycznych, które mogą rozwinąć się dzięki wartościom krajobrazowo-przyrodniczym zlokalizowanym na terenie gminy.

6. Ze względu na obecność obszarów kopalnianych na terenie Łagowa ważne jest to, aby w jak największym stopniu dbać o środowisko przyrodnicze. Wysoka jakość środowiska naturalnego jest ważnym czynnikiem determinującym przyjazdy turystów na teren gminy. Dodatkowo środowisko naturalne stwarza możliwość rozwoju działalności agroturystycznej, a sąsiedztwo Gór Świętokrzyskich wpływa pozytywnie na ruch turystyczny. Należy dbać, aby stan ten nie ulegał pogorszeniu. Poprawę jakości środowiska naturalnego można osiągnąć przede wszystkim poprzez inwestycje w zakresie zmniejszania zapotrzebowania na energię, ograniczania strat energii, a także poprzez zastosowanie odnawialnych źródeł energii.

2.4 Identyfikacja potencjałów endogenicznych Gminy Łagów

Za zasoby endogeniczne można uznać środowisko przyrodnicze, walory krajobrazowe i kulturowe, położenie, kapitał ludzki wywodzący się z tradycji i kultury lokalnej. Zasób endogeniczny jest czynnikiem, na podstawie którego może bazować rozwój danego obszaru. Punktem wyjścia do stworzenia Planu Działania jest określenie lokalnych potencjałów, które można wykorzystać do rozwoju danego obszaru.

Wśród największych potencjałów Gminy Łagów należy wymienić:

Potencjały przyrodnicze to przede wszystkim:

- Liczne obiekty geologiczne i geomorfologiczne występujące na terenie Gminy Łagów (potencjał geoturystyczny gminy).
- Obszary NATURA 2000.
 - Ostoja Jeleniowska,
 - Lasy Cisowsko-Orłowińskie
- Otulina Świętokrzyskiego Parku Narodowego (północno-zachodni fragment gminy),
- Parki krajobrazowe
 - Cisowsko-Orłowiński Park Krajobrazowy,
 - Jeleniowski Park Krajobrazowy)
- Obszary chronionego krajobrazu
 - Cisowsko-Orłowiński,
 - Chmielnicko-Szydłowski, Jeleniowski.

Potencjał kulturowy:

- Cenne zabytki znajdujące się na terenie Gminy wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa świętokrzyskiego

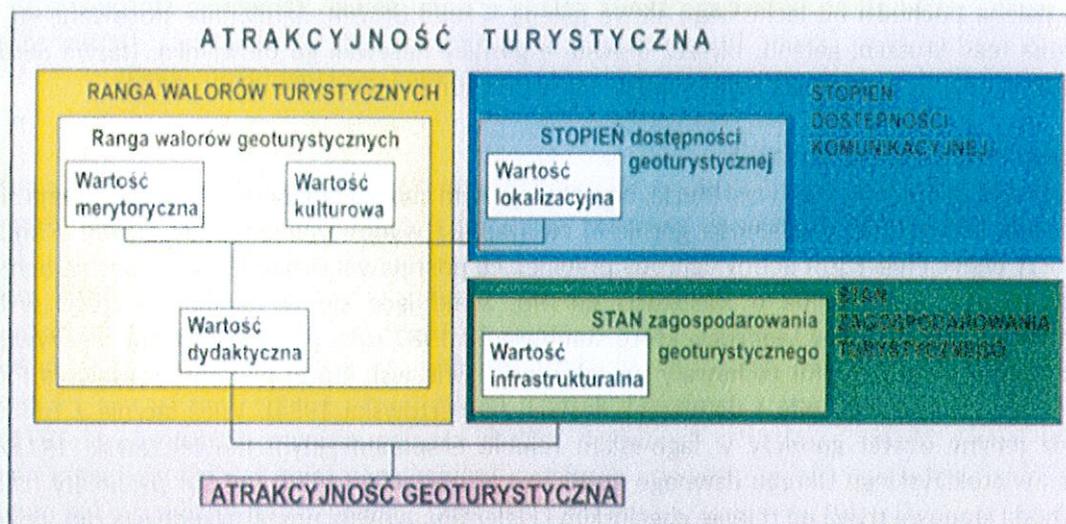
Potencjał geoturystyczny Gminy Łagów⁴

Region świętokrzyski charakteryzuje się niezwykle wysokim stopniem georóżnorodności, rozumianej jak zróżnicowanie dziedzictwa geologicznego (Mizerski 2007). Fakt ten pozwala postrzegać go jako obszar o ogromnym potencjale geoturystycznym, gdzie licznie występujące obiekty geologiczne, odpowiednio przygotowane i uprzyętnione, mogą stanowić produkt turystyczny. Można więc w nim w pełni realizować założenia geoturystyki, nastawionej na „przeżycia bazujące na poznawaniu obiektów i procesów geologicznych oraz doznawaniu w kontakcie z nimi wrażeń estetycznych”

Gmina Łagów, szczególnie obszar obejmujący fragment doliny Łagowicy na odcinku Płucki - Ruda, to obszar o wybitnej georóżnorodności, **unikatowej w skali regionalnej, jak i lokalnej**, ale niedocenianym bogactwie dziedzictwa geologicznego i kulturowego. Fakty te powinny sprzyjać tworzeniu takich koncepcji zagospodarowania turystycznego obszaru gminy, które promowałyby rozwój na jej obszarze geoturystyki. Ta z kolei mogłaby stymulować rozwój ekonomiczny, pogłębiać tożsamość lokalnej społeczności, ze szczególnym naciskiem na edukację młodego pokolenia w zakresie wartości i potrzeby ochrony bio- i georóżnorodności. W dolinie górnej Łagowicy, położonej we wschodniej części Doliny Kielecko-Łagowskiej, występują liczne obiekty geologiczne i geomorfologiczne, które zgodnie z zaproponowaną przez Słomkę i Kicińską-Świdorską (2004) klasyfikacją obiektów geoturystycznych, można zaliczyć do geologiczno-geomorfologicznych, lokalnych, powierzchniowych, zespołowych, udostępnionych w środowisku naturalnym jak i przekształconym częściowo przez człowieka (Ludwikowska-Kędzia, Wiatrak 2010). Posiadają one indywidualnie zróżnicowaną, ale łącznie wysoką wartość merytoryczną (naukową), dydaktyczną

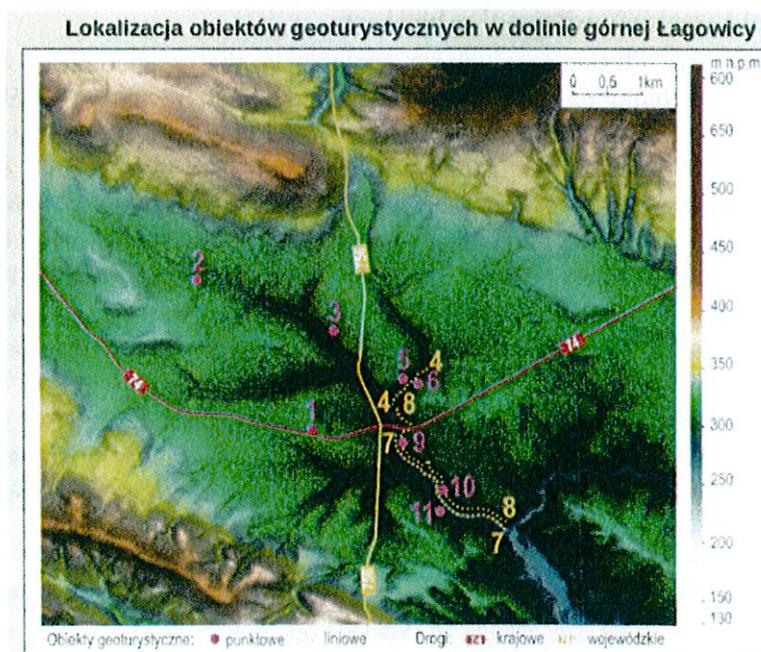
⁴ Atrakcyjność geoturystyczna Doliny Górnej Łagowicy propozycja trasy geoturystycznej, Małgorzata Ludwikowska-Kędzia, Małgorzata Wiatrak

(edukacyjną) i ilustrują zagadnienia z zakresu m.in. petrografii, listostatygrafii, mineralogii, paleontologii, górnictwa kruszcowego i geomorfologii. Fascynacja pięknem przyrody nieożywionej w dolinie górnej łagowicy, jej walorami trwa od dawna, stąd najbardziej interesujące obiekty są objęte prawną ochroną w formie pomników przyrody nieożywionej i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (Wróblewski 2000), a ich wartość edukacyjna została uwzględniona w przyrodniczej ścieżce dydaktycznej „Łagów – Dolina Łagowicy – Wąwóz Dule – Jaskinia Zbójcka” (Wójtowicz, Wójtowicz 1995).

Obiekty geoturystyczne doliny górnej łagowicy

Szczegółowa analiza budowy geologicznej obszaru doliny górnej łagowicy, cech jej rzeźby, uwarunkowań historycznych osadnictwa i rozwoju górnictwa kruszcowego, pozwoliła na wybór 12 obiektów geoturystycznych, ilustrujących typowe cechy krajobrazu obszaru. Są one zlokalizowane głównie w dolinie łagowicy, w rejonie łagowa i jego najbliższej okolicy, tj. Płuckach, Nowym Stawie i Masłowcu.

Szyb Nawrockiego w Łągowie

Szyb Nawrockiego jest położony przy drodze nr 74 Kielce-Opatów, po jej północnej stronie, około km na zachód od skrzyżowania drogi nr 74 z drogą nr 756 w Łągowie. Obiekt ten nie jest prawnie chroniony jako pomnik pozostałości dawnego górnictwa kruszcowego (Urban 1986). Niestety, obecnie jest zasypywany śmieciami, zarośnięty krzewami i krzakami. Obiekt jest nie przystosowany do zwiedzania, ale po odgruzowaniu i oczyszczeniu ze śmieci może być udostępniony do zwiedzania jako jeden z unikatowych tego typu obiektów górniczych w Polsce. Ruda ołowiu opisywana z szybu Nawrockiego i ze złoża w Płuckach występuje w postaci galeny i rzadziej cerusytu (Rubinowski 1971). Nazwa galena pochodzi od łacińskiego słowa galena = ruda ołowiu. zamiennie stosowane są inne określenia tego kruszcu: galenit, błyszcz ołowiu, a górnicy nazywali go ołowianką. Nazwa cerusytu wywodzi się od greckiego słowa keros = wosk, który przypomina wyglądem (Żaba 2003).

Ślady górnictwa galeny w Płuckach

W krajobrazie zachodniej części wsi Płucki, na południowym zboczu doliny Łągowicy zaznaczają się do dzisiaj ślady historycznej działalności górniczej związanej z wydobywaniem rudy ołowiu. Krajobraz pogórnicy okolic Płucek jest godny ochrony prawnej, co postulował Urban (1986). Obecnie ochronie podlega jedynie rów i hałda o wysokości do 4m, znajdujące się w zachodniej części wsi, na południowym zboczu doliny Łągowicy, które stanowią od 1987 roku pomnik przyrody nieożywionej. Związki z pracami górniczymi zachowały się także w nazwie wsi, której pierwotna pisownia Płuczki wywodzi się od płukania rudy z domieszek ilastych (Kopertowska 1984). Wieś łącznie z Łągowem tworzyła jedyny obszar górniczy w łagowskim rejonie eksploatacyjnym (Kowalczewski 1971). Na terenie Świętokrzyskiego Okręgu dawnego górnictwa kruszcowego rejon ten był wysunięty najdalej na wschód i stanowił trzeci po rejonie chęcińskim i kieleckim, główny obszar wydobywania rud ołowiu w Górach Świętokrzyskich. Staszic (1815) zaliczył okolice Łągowa od szerokiego pasa terenu kruszconego ciągnącego się po Radoszyce i Koniecpol. O okruchach i kryształach galeny tkwiących w szarych i czarnych iłach z lignitem wypełniających kotły krasowe w Płuckach pisał Pusch (1833-1836), ale błędnie uznał je za równowiekowe z pozostałymi złożami kruszców w Górach Świętokrzyskich, na podstawie pomyłkowego zaliczenia iłów powszechnie występujących w Płuckach do pogranicza dewonu dolnego i środkowego, zamiast do trzeciorzędu. Złoże rudy ołowiu w Płuckach znał także Koziorowski (1902, 1904), który przytacza wyniki analizy chemicznej wykazującej zawartość około 540g srebra w tonie rudy ołowiu wydobywanej w I połowie XVIII wieku.

Odstąpienie wapieni z granicy fran/famen⁵ w Płuckach

We wschodniej części wsi Płucki, znajduje się odstąpienie skał węglanowych dewonu górnego. Odstąpienie to obok kamieniołomu w Kowali, jest jednym z **dwóch miejsc w Górach Świętokrzyskich i w Polsce, w którym na powierzchni można obserwować i badać profil granicy fran/famen (F/F)**, najbardziej kompletny, bez lub z minimalną stratygraficzną. Istotne w profilu są dwa horyzonty ciemnych wapieni bitumicznych z nagromadzeniem fauny odpowiadające dolnemu (Lower KW) i górnemu poziomowi wapieni Kellwasser (Upper KW) w Niemczech. Są one zapisem ogólnoswiatowych epizodów beztlenowych u schyłku franu i jednego z pięciu wielkich wymierań w fanerozoiku (Racki i in. 2002, Dzik 2002, Szulczewski 1989, Szrek 2007, 2011, Szrek, Ginter 2007, Rakociński 2011), w czasie którego zniknęło ponad 40% wszystkich rodzajów organizmów morskich, w tym rafy koralowcowo – stromatoporoidowe. Badania paleontologiczne w rejonie Płucek są prowadzone od ponad stu lat. Goniatyty pochodzące z tego obszaru stanowią część najstarszej i najliczniejszej kolekcji amonitów z Gór Świętokrzyskich, która znajduje się w **Muzeum Geologicznym Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie**, a

⁵ Granica F-F (zwana także granicą fran-famen) – warstwa osadów rozgraniczająca warstwy franu od famenu (późny dewon), licząca sobie około 374 miliony lat. Stanowi ona granicę występowania wielu przedstawicieli fauny dewońskiej, będącą świadectwem wielkiego wymierania pod koniec dewonu. Było to jedno z pięciu największych masowych wymierń rozpoznanych w historii Ziemi.

została zgromadzona przez Jana Czarnockiego w latach 1905 -1950 (Czarnocki 1989). Część okazów Ammonoidea, na podstawie których Makowski (1962) wykazał obecność dymorfizmu piciowego u amonitów została zebrana także w Płuckach.

Wąwóz krasowy Dule w Łągowie

Wąwóz Dule, dawniej zwany wąwozem Niwy (Czarnocki 1989) to jedna z najbardziej wyrazistych form w krajobrazie krasowego basenu łągowskiego odwadnianego rynną łągowicy (Walczowski 1962b). Od 1994 r. wraz z Jaskinią Zbójcecką jest objęty ochroną jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wąwóz Dule z Jaskinią Zbójcecką”. Położony jest on na północ od centrum Łągowo, w odległości ok. 1,5 km, przy trasie 756, w strefie przegubowej synkliny Łągowo, na północ od jej osi, która w tej części synkliny podnosi się w kierunku południowo-wschodnim. Zbocza oraz dno dolnego odcinka wąwozu budują wapienie oraz łupki margliste i łupki ilaste famenu. W środkowej części wąwozu, w wyższej partii zbocza wschodniego odsłaniają się wapienie żywetu. Dno wąwozu w jego górnym odcinku budują wapienie franu. Zbocza wąwozu przecinają dwa uskoki poprzeczne, z których jeden kontynuuje się poza wąwozem w kierunku Woli Łągowskiej (uskok Wola Łągowska- Łągowo). Budowę geologiczną w rejonie wąwozu przedstawiał Kotański (1959) wskazując na odwrócone ułożenie wapieni żywetu na wapieniach franu i wspólne ich nasunięcie z północy i wschodu na utwory famenu.

Odsłonięcie utworów famenu z fauną głowonogów w wąwozie Dule

W zachodnim i wschodnim zboczu wąwozu Dule, w jego dolnym odcinku odsłaniają się skały famenu, które tworzą wychodnię znacznej długości i wysokości. Poza wąwozem rozciągają się wzdłuż lewego zbocza doliny Łągowicy, od ujścia rzeki Sosna (Złota Woda) po przecięcie doliny z drogą krajową nr 74 Kielc Opatów. Odsłaniające się skały zawierają bogatą faunę głównie głowonogów, wśród których opisano nowe gatunki **łodzików, goniatytów i klimentii** (Gurich 1896, 1901, Sobolew 1912, 1914, Dzik 1984). W przypadku niektórych z tych głowonogów jest to jedyne znane w Górach Świętokrzyskich miejsce ich występowania, a znaczenie jego w skali światowej podkreślał Kotański (1959). Ze względu na wysoką wartość merytoryczną fragment wychodni skał famenu o długości 40m i wysokości 10m zboczu wąwozu Dule, u jego wylotu, podlega ochronie jako pomnik przyrody nieożywionej od 1987 r.

Jaskinia Zbójcecka w wąwozie Dule

Jaskinia Zbójcecka o długości 160 m jest zlokalizowana we wschodnim zboczu wąwozu Dule, około 20 m ponad jego dnem, na wysokości ok. 312 m. n.p.m. (Urban 1996). Wraz z nim podlega ochronie od 1994 r. jako zespół przyrodniczo- krajobrazowy. Należy ona do łągowo-klimontowskiego subregionu krasowego (Rubinowski 1975, Urban 1996). Jest jaskinią o deniwelacji⁶ rzędu 22m. Powstanie jaskini o genezie krasowo- zawałiskowej było determinowane obecnością szczelin ciosowych w wapieniach dewońskich (Urban 1996). Jaskinia Zbójcecka ma jeden otwór, o wysokości 2,7 m i szerokości 3,5m, zlokalizowany u podnóża skalnej ambony. Jest jaskinią o zróżnicowanej morfologii, z korytarzami rozwiniętymi w kilku poziomach. Pierwszy poziomy korytarz o długości 23 m, z licznymi szczelinami krasowymi i kominkami w stropie, kończy się Dużą Salą. Kilkometrowy niski korytarz prowadzi z niej do dalszej części jaskini, studni o głębokości 5 m. Przejściem nad studnią dochodzi się do Sali Naciekowej o długości 10 m, szerokości 4 m i wysokości 3 m. Jej dno zaślane jest blokami skalnymi, a na ścianach widoczna jest szata naciekowa reprezentowana przez stalaktyty (m.in. makarony), stalagmity, polewy naciekowe, draperie i heliktyty (Wołoszyn, Wójcik 1965). Wąska szczelina pod wejściem do sali Naciekowej prowadzi do Dolnej Komory (wysokość 2,5m, szerokość 3,0 m, długość 3,0 m), która następnie przechodzi w korytarz krasowy, tzw. Kanion, o długości 17 m. Szczególną cechą tego korytarza jest meandrująca rynna rozwinięta w jego dolnej części, prowadząca do Płaskiej Sali, najniższej położonej (-17m) części Jaskini Zbójceckiej.

⁶ Deniwelacja – różnica wysokości pomiędzy najwyższym i najniższym położonym punktem na określonym terenie. Termin jest stosowany jako względna miara wysokości góry od jej podstawy lub danego punktu.

Urozmaicona rzeźba i rozwinięcie w kilku poziomach determinują termikę jaskini. Można wyróżnić w niej dwie części, górną o mikroklimacie statycznie ciepłym (najwyżej położona część jaskini, tj. Sala Naciekowa, gdzie średnia temperatura powietrza wynosi 7,6°C) i dolnej o mikroklimacie statycznie zimnym (dolne piętro jaskini, tj. Komora Dolna, o średniej temperaturze 5,9°C, gdzie zimą gromadzi się zimne, cięższe powietrze, które w efekcie słabej cyrkulacji zalega także latem, obniżając temperaturę we wnętrzu jaskini) (Wołoszyn 1977)

Jar Łagowicy na odcinku Łagów-Nowy Staw

Jar krasowy to forma fluwiokrasowa, powstała wskutek erozyjnej działalności (głębokiego wcięcia) wód stale płynących, powierzchniowych albo otwarcia się rzeki podziemnej wskutek zapadnięcia się np. stropu jaskiń. Dolina Łagowicy na południe od Łagowa po ujście Wszachówki jest jarem, o wąskim dnie szerokości 90 - 150m i stromych, asymetrycznych zboczach, w przewodzie skalistych (Ludwikowska-Kędzia i in. 2006). Na tym odcinku rzeźby doliny wyraźnie warunkuje litologia i tektonika podczwartorzędowego podłoża (Wiatrak, Ludwikowska-Kędzia 2006, Wiatrak 2007). Łagowica w odcinku jarowym rozcina, częściowo skośnie, a częściowo podłużnie, południowe skrzydło synkliny Łagowa, przecięta skośnym uskokiem Łagów-Michałów. Uskok ten znajduje się w dnie doliny, wzdłuż niego sąsiadują skały środkowodewońskie i górnodewońskie wschodniego zbocza doliny, ze skałami starszego piętra dewonu środkowego jej zbocza zachodniego. W efekcie jar nie ma symetrycznej budowy geologicznej.

Fot. 14. Wychodnia skał węglanowych famenu przy ulicy Podskale w Łagowie (fot. M. L-K.)

Odstąpienie serii węglanowej dewonu środkowego i górnego między Łagowem a Nowym Stawem

Wschodnie zbocze jaru Łagowicy na odcinku między wylotem wąwozu Dule a ujściem Wszachówki **jest jedynym miejscem w Górach Świętokrzyskich**, w którym odstania się w sposób naturalny pełny profil serii węglanowej dewonu, od eiflu po famen, o miąższości 660m. Wyraźne wyeksponowanie w rzeźbie terenu oraz dobra dostępność wychodni tej serii sprzyjały prowadzeniu badań paleontologicznych i petrograficznych od XIXw., geochemicznych i tektonicznych od XX w. oraz paleomagnetycznych w XXI w. fragment wychodni rozciągający się na południe od drogi krajowej nr 74 Kielce-Opatów po rejon Masłowca objęty jest ochroną od 1994 r. jako Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Dolina Łagowicy”. Obecnie jest miejscami porośnięty drzewami, krzewami oraz darnią. Dno doliny jest zabudowane, co również utrudnia bezpośrednią obserwację skał.

Jaskinia Lisia Dziura w skarpie Łagowicy

Jaskinia Lisia Dziura to niewielka pustka krasowa o długości 18m i deniwelacji 2m, która jest zlokalizowana w południowym skrzydle synkliny Łagowa, w wschodniej skarpie węglanowej doliny

Łagowicy (300 m od ul. Opatowskiej w Łagowie). Jej powstanie jest prawdopodobnie predysponowane dwoma uskokami (Czermiński 1960, Urban 1996, Urban, Rzonca 2009). Należy ona do łagowsko-klimontowskiego subregionu krasowego (Rubinowski 1975, Urban 1996). Rozwinęła się w efekcie procesów krasowych warunkowanych obecnością spękań ciosowych i stref oddzielności ławicowej wapieni dewońskich, w kenozoicznym (plejstoceniowym) okresie krasowym (Urban, Rzonca 2009, Urban 2011). Otwory jaskini, o ekspozycji na północny zachód, prawdopodobnie naturalne, są położone na wysokości 292 m n.p.m. (pierwszy owalny otwór, o szerokości 1,5m i wysokości 1,2m) i 294 m. n.p.m. (drugi kwadratowy otwór, o wymiarze 0,6m), w niedalekiej od siebie odległości rzędu 4m. Jej plan i opis został po raz pierwszy wykonany w marcu 1996 roku, przez grotolarzy Z. Grzelę, J. Gubałę i A. Kaszę (Urban 1996)

Wywierzysko w Masłowcu

Górna Łagowica w wielu miejscach jest zasilana wodami źródeł krasowych, a największą wydajność – 50l/s (Walczowski 1968), 10l/s (Wróblewski 2000) ma wywierzysko w Masłowcu, usytuowane u podstawy wschodniego zbocza doliny. Jest ono pomnikiem przyrody nieożywionej od 1987 r. Wypływająca woda ma stałą temperaturę 9°C (Walczowski 1968). W tym miejscu skoncentrował się wypływ wody krasowej u wylotu prawdopodobnie zbiorczego kanału systemu hydraulicznego, którym krążą wody meteoryczne i kondensacyjne (Walczowski 1962b). Powstanie systemu hydraulicznego należy wiązać z dwiema własnościami hydrogeologicznymi serii węglanowej dewonu – z jej szczelinowatością i krasowatością. Pierwsza własność wynika z licznych spękań ciosowych oraz z przecięcia uskokami podłużnymi, skośnymi, poprzecznymi warstw wapieni, dolomitów i towarzyszących im wkładek innych skał. Druga własność dotyczy m.in. próżni opisywanych w archiwalnych otworach wiertniczych, powstałych w wyniku krasowego ługowania szczególnie tych skał, które są pozbawione domieszek minerałów ilastych lub wkładek łupków marglistych. Jednak badania właściwości hydrogeologicznych dewońskich wapieni i dolomitów w Górach Świętokrzyskich wykazały, że w przewodzeniu wody podstawowe znaczenie mają szczeliny, natomiast krążenie wody w systemie kawern i kanałów krasowych jest utrudnione szczelnie wypełniającymi je słabo przepuszczalnymi osadami (Rzonca 2006).

Profil osadów czwartorzędowych w Masłowcu

Profil osadów czwartorzędowych, ukazujący budowę wewnętrzną dawnego, plejstoceniowego dna doliny Łagowicy, można prześledzić w rejonie Masłowca, nieczynnej piaskowni, zlokalizowanej po prawej stronie drogi prowadzącej z Łagowa do Duraczowa, ok. 800m od rynku w Łagowie. Pozostałe fragmenty plejstoceniowego dna, występujące w postaci spłaszczeń przyboczowych, można obserwować w innych miejscach w dolinie. Profil osadów czwartorzędowych w Masłowcu jest bardzo cenny ze względu na to, że dokumentuje vistuliański etap agradacji w dnie doliny Łagowicy, w którym współdziałały procesy rzeczne (podłużne) i stokowe (poprzeczne). Rozcinanie procesów poprzedzających to zdarzenie znajdujemy właśnie w rzeczno-stokowej serii osadów budujących opisywaną terasę. W określeniu wieku bezwzględnych osadów budujących analizowaną terasę doliny Łagowicy posłużono się metodami termoluminescencyjnymi (TL) i optycznie stymulowanej luminescencji (OSL) (Bluszcz 2000). Uzyskane wyniki datowań osadów analizowanej terasy jednoznacznie wskazują na jej plenivistuliański wiek (w granicach 60000-10000 lat) podobnie jak i osadów w innych stanowiskach teraz w analizowanym fragmencie doliny Łagowicy (Ludwikowska-Kędzia i in. 2006)

Poniżej przedstawiona została tabela waloryzacja geoturystyczna obiektów doliny górnej Łagowicy
WD* - wartość dydaktyczna AG ** – atrakcyjność geoturystyczna

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągowo

L.p.	Obiekt geologiczny i geomorfologiczny	Waloryzacja geoturystyczna	Ocena cząstkowa	Ocena końcowa
1.	1 - szyb Nawrockiego w Łągowie	I - wartość merytoryczna - 20	wysoka	WD* - 37 - wysoka AG** - 41 - wysoka
		II - wartość lokalizacyjna - 12	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 2	średnia	
		IV - zakres informacji - 3	wysoka	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 4	niska	
2.	2 - ślady górnictwa galeny w Płuckach	I - wartość merytoryczna - 21	wysoka	WD - 37 - wysoka AG - 41 - wysoka
		II - wartość lokalizacyjna - 9	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 2	średnia	
		IV - zakres informacji - 3	wysoka	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 5	niska	
3.	3 - odstąpienie wapieni z granicy fran/famen w Płuckach	I - wartość merytoryczna - 24	wysoka	WD - 37 - wysoka AG - 41 - wysoka
		II - wartość lokalizacyjna - 11	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 0	niska	
		IV - zakres informacji - 3	wysoka	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 5	niska	
4.	4 - wąwóz krasowy Dule w Łągowie	I - wartość merytoryczna - 20	wysoka	WD - 34 - wysoka AG - 40 - wysoka
		II - wartość lokalizacyjna - 11	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 0	niska	
		IV - zakres informacji - 2	średnia	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 6	średnia	
5.	5 - odstąpienie utworów famenu z fauną głowonogów w wąwozie Dule	I - wartość merytoryczna - 23	wysoka	WD - 37 - wysoka AG - 41 - wysoka
		II - wartość lokalizacyjna - 10	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 0	niska	
		IV - zakres informacji - 3	wysoka	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 4	niska	
6.	6 - Jaskinia Zbójcka w wąwozie Dule	I - wartość merytoryczna - 21	wysoka	WD - 35 - wysoka AG - 41 - wysoka
		II - wartość lokalizacyjna - 8	średnia	
		III - wartości kulturowe - 2	średnia	
		IV - zakres informacji - 3	wysoka	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 6	niska	
7.	7 - jar Łągowicy na odcinku Łągowo Nowy Staw	I - wartość merytoryczna - 20	wysoka	WD - 32 - wysoka AG - 38 - średnia
		II - wartość lokalizacyjna - 9	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 1	niska	
		IV - zakres informacji - 2	średnia	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 6	niska	
8.	8 - odstąpienie serii węglanowej dewonu środkowego i górnego między Łągowem a Nowym Stawem	I - wartość merytoryczna - 23	wysoka	WD - 36 - wysoka AG - 42 - wysoka
		II - wartość lokalizacyjna - 11	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 0	niska	
		IV - zakres informacji - 3	wysoka	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 6	niska	
9.	9 - Jasknia Lisia Dziura w skarpie Łągowicy	I - wartość merytoryczna - 15	średnia	WD - 26 - średnia AG - 30 - średnia
		II - wartość lokalizacyjna - 9	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 0	niska	
		IV - zakres informacji - 2	średnia	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 4	niska	
10.	10 - wywierzyisko w Mastowcu	I - wartość merytoryczna - 13	średnia	WD - 23 - średnia AG - 28 - średnia
		II - wartość lokalizacyjna - 8	średnia	
		III - wartości kulturowe - 0	niska	
		IV - zakres informacji - 2	średnia	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 4	niska	
11.	11 - odstąpienie osadów czwartorzędowych w Mastowcu	I - wartość merytoryczna - 14	średnia	WD - 25 - średnia AG - 29 - średnia
		II - wartość lokalizacyjna - 9	wysoka	
		III - wartości kulturowe - 0	niska	
		IV - zakres informacji - 2	średnia	
		V - zagospodarownie geoturystyczne - 4	niska	

Obszary chronione na terenie gminy Łagów

Świętokrzyski Park Narodowy został utworzony Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 1.04.1950 r. w sprawie utworzenia Świętokrzyskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 14, poz. 133). Na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 03. 01. 1996 r. w sprawie Świętokrzyskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 4, poz. 29) powiększono obszar Parku. Powierzchnia Parku wynosi obecnie 7626,45ha. Powierzchnia otuliny Parku wraz ze strefą ekotonową 20786,0 7ha. Park ten jest najcenniejszym obszarem na terenie województwa pod względem walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Ochroną objęto najwyższe pasmo Gór Świętokrzyskich – Łysogóry i kompleksy leśne będące pozostałością dawnej Puszczy Świętokrzyskiej.

Świętokrzyski Park Narodowy jest najcenniejszym obszarem w regionie świętokrzyskim ze względu na wyjątkowe walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe. Położony jest w centralnej części Gór Świętokrzyskich. Obejmuje Pasma jednych z najstarszych w Europie Gór fałdowych z najwyższymi szczytami: Łysicą (612m n.p.m.) i Łysą Górą (595m n.p.m.), część dolin Wilkowskiej i Czarnej Wody. Osobliwością parku są gołoborza – rumowiska piaskowcowo-kwarcytowe, powstałe w wyniku wietrzenia mechanicznego w okresie plejstoceniowym. Znaczny obszar parku zajmują lasy. Najlepiej zachowane fragmenty zbiorowisk leśnych zostały włączone do utworzonych na tym terenie rezerwatów przyrody: Chełmowa Góra, Czarny Las, Mokry Bór, Święty Krzyż, Łysica. Przeważają zbiorowiska będące pozostałością Puszczy Świętokrzyskiej. Dominującym gatunkiem jest jodła pospolita, obok jodły występują jeszcze takie gatunki jak: sosna, buk, dąb, lipa, świerk, modrzew polski i europejski. W celu wyeliminowania potencjalnych zagrożeń oraz ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych wszelka działalność inwestycyjna prowadzona na obszarze Parku i otuliny podlega uzgodnieniu z Dyrektorem Parku. Dotyczy to również wykonywanych opracowań planistycznych, tj. miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Południowo-zachodnia część gminy położona jest w obrębie **Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego** i jego otuliny, tj. **Cisowsko-Orłowińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu**. Na terenie Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego występują odsłonięcia skał paleozoicznych, zawierające unikatowe skamieniałości na skalę europejską i światową. Są to stanowiska z trylobitami kambriu i ordowiku, graptolitami syluru i głowonogami dewonu. Występują tu również odsłonięcia diabazów. Park charakteryzuje się dobrze rozwiniętą siecią rzeczną, która ma charakter promienisty. Omawiany obszar pod względem florystycznym należy do najciekawszych w województwie. Stwierdzono tu występowanie 48 gatunków roślin objętych całkowitą ochroną gatunkową. Należą do nich między innymi: widłaki, wierzba borówkowa, goździk piaskowy, pełnik europejski, orlik pospolity, sasanka wiosenna, wierzba borówkolistna, listera jajowata, `rosiczki – okrągłolistna i długolistna, parzydło leśne, storczyki, podkolan biały, kruszczyki, listera jałowata, gnieźnik leśny. Świat zwierząt na terenie Parku nie jest dokładnie rozpoznany. Z gatunków objętych prawną ochroną stwierdzono: z ptaków m.in. – bocian biały i czarny, jastrząb gołębiarz, myszołów zwyczajny, pokrzewki, sowy, kowaliki, dzierzby, muchówki, drozdy, kuropatwa, bażant, cietrzew; z saków – ryjówki, kret, jeź, jelen, sarna, lis, dzik, zając, borsuk, kuna leśna, piżmak; z płazów – ropuchy, żaby, rzekotka drzewna, traszki; z gadów – jaszczurka zwinka, żyworodna i padalec, zaskroniec, żmija zygzakowata; z owadów – biegacze, tęczniki, trzmiele, mieniaki oraz paż królowej.

Północno-wschodnia część gminy objęta jest **Jeleniowskim Parkiem Krajobrazowym** i jego otuliną, tj. Jeleniowskim Obszarem Chronionego Krajobrazu. Jeleniowski Park Krajobrazowy budują głównie skały osadowe paleozoiku. Występują one na powierzchni (Pasma Jeleniowskie) bądź tworzą podłoże skalne (obszar Parku i otuliny na północ od Pasma Jeleniowskiego), przykryte przez najmłodsze osady czwartorzędowe, a w niewielkim zakresie również przez trzeciorzędowe. Tereny Pasma Jeleniowskiego porasta wyżynny jodłowy bór mieszany, środkowopolski bór mieszany, podgórski łęg jesionowy, grąd subkontynentalny, kwaśna buczyna niżowa, żyzna buczyna karpacka. Na terenie

parku stwierdzono 28 gatunków roślin objętych ochroną prawną, w tym 20 gatunków podlegających ochroną całkowitą.

Południowa część gminy leży w zasięgu **Chmielnicko-Szydłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu**. Obszar ten, jest terenem o charakterze rolniczym. W jego szacie roślinnej dominują lasy w siedliskach boru sosnowego i boru mieszanego, sporadycznie występują fragmenty olsów i łągów. Obszar pełni ważne ekologiczne funkcje łącznikowe pomiędzy Zespołem Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Zespołem Parków Krajobrazowych Poniądzia.

Na terenie gminy Łągów znajdują się dodatkowo

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe:

1. „**Dolina Łagowicy**” – zbocze wschodnie Łagowicy stanowi wychodnię wapieni i dolomitów pokrytą cienką warstwą gleby. W wielu miejscach skały dewonu odsłaniają się bezpośrednio na powierzchni tworząc malownicze formy skalne o charakterze urwisk, progów i ambon, wpisany pod nr Z-003. Uznany rozporządzeniem nr 18/2002 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 19 lutego 2002 r.
2. zespół przyrodniczo-krajobrazowy obejmujący fragment wschodniego zbocza wąwozu **Dule** i znajdującej się powyżej wysoczyzny. Najważniejszym elementem na tym terenie jest skałka wapienna z Jaskinią Zbójcecką, znajdująca się w górnej części zbocza. Obszar zespołu ma charakter pastwiskowo-łąkowy, jest porośnięty roślinnością zielną, reprezentującą kserotermiczne i wapieniolubne zbiorowiska roślinne.

Pomniki przyrody:

1. hałda i rów – ślady górnictwa kruszcowego w miejscowości Płucki – Nr w RWKP 167,
2. odsłonięcie geologiczne wapieni bitumicznych i łupków marglistych ze szczątkami głowonogów, położone w miejscowości Łągów – w północnej części miejscowości w osiedlu Dule, w zachodnim zboczu wąwozu biegnącego w stronę Jaskini Zbójceckiej – Nr w RWKP 169,
3. źródło podzboczowe, szczelinowe, krasowe, położone w Łagowie, ok. 1,0km od rynku w Łagowie w dolinie rzeki Łagowicy – Nr w RWKP 170,
4. źródło szczelinowe, położone w Nowym Stawie – Nr w RWKP 171,
5. ponor i dolina krasowa, położona w Piotrowie przy szosie Kielce-Opatów, ok. 100m na południowy zachód od zabudowań osiedla Piotrów-Zagoścień – Nr w RWKP 172,
6. grupa 7 dębów szypułkowych w miejscowości Wola Łągowska, wpisany pod nr 362.

użytek ekologiczny – łąka śródleśna, położona w odległości 2km na południe od wsi Orłowiny i ok. 8,5km na południowy zachód od Łagowa,

użytek ekologiczny – łąka śródleśna położona na skraju lasu w miejscowości Małacentów.

Obszary NATURA 2000

Na terenie Gminy Łągów znajdują się dwa obszary NATURA 2000 są to:

- ✓ Ostoja Jeleniowska - PLH260028 – obszar na terenie Gminy Łągów obejmuje: 907,34 ha
- ✓ Lasy Cisowsko-Orłowińskie - PLH260040 – obszar na terenie Gminy Łągów obejmuje: 775,89 ha

Lasy Cisowsko-Orłowińskie, które otrzymały kod PLH26_33. Jest to jeden z większych kompleksów leśnych zajmujących południową część Pasma Łysogórskiego w Górach Świętokrzyskich. Położony jest w zlewniach Nidy i Czarnej Staszowskiej. Obejmuje trzy pasma wzgórz zbudowanych z dewońskich piaskowców i wapieni oraz z kwarcytów kambryjskich. Rzeźba terenu jest bardzo urozmaicona, z licznymi garbami denudacyjnymi, kotlinami i dolinami o charakterze przełomów. Sieć wodna jest bardzo dobrze rozwinięta. Rzeki płyną naturalnymi korytami tworząc liczne zakola i meandry. W ich

otoczeniu znajdują się duże kompleksy łąk. W granicach obszaru leży kilka wsi otoczonych polami i łąkami. Lasy zajmują większość powierzchni obszaru. Są to głównie drzewostany jodłowe, sosnowo-jodłowe i bukowo-jodłowe z udziałem jaworu, klonu i cisa odnawiające się z samosiewu. Niektóre fragmenty o charakterze pierwotnym są pozostałością Puszczy Świętokrzyskiej.

Rozległy kompleks leśny, wraz z otaczającymi go wilgotnymi łąkami w dolinach rzecznych, stanowi bardzo bogaty przyrodniczo, zróżnicowany obszar. Ostoja zdominowana jest przez lasy bukowo-jodłowe (żyźne i kwaśne buczyny, wyżynne bory jodłowe) rzadziej grądy i łągi, obejmuje też niewielkie płyty łąki trzęślicowych. Niezwykle cenne przyrodniczo są rozległe torfowiska wysokie i przejściowe otoczone borami bagiennymi i bagiennymi lasami olszowymi (łągi i olsy. Występują także torfowiska wysokie zdegradowane, zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji. Jest to również ostoja, gdzie bardzo dobrze zachowane są suche bory sosnowe Cladonio-Pinetum. Celem ochrony tej ostoi jest zabezpieczenie naturalnego lasu o charakterze górskim na niżu. W ostoi szacunkowo naliczono około 700 gatunków roślin naczyniowych, z tego 42 gatunki objęte ochroną ścisłą oraz 10 ochroną częściową. Na terenie obszaru występuje w sumie 19 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Śródleśne torfianki i zabagnienia zasiedlają trzy gatunki traszek, w tym traszka grzebieniasta, gatunek z załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Wypływające z lasów, czyste strumienie zamieszkują dwa gatunki minogów z załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG i trzy chronione gatunki ryb. Entomofaunę reprezentują jedne z najsilniejszych w regionie populacje przeplatki aurinii (której południowa granica zasięgu w regionie przebiega przez obszar), modraszka telejusa i czerwończyka nieparka oraz mniejsze, ale również istotne, czerwończyka fioletka, trzepli zielonej i zalotki większej. Jest to jeden z niewielu w regionie obszarów, gdzie stwierdzono występowanie wilków. O wartości przyrodniczej tego obszaru świadczy także najdłuższa w regionie lista pozostałych ważnych gatunków roślin i zwierząt, głównie tych związanych ze śródleśnymi torfowiskami i dobrze zachowanym drzewostanem. Jest to ostoja wielu rzadkich i zagrożonych gatunków ptaków - zarówno związanych ze środowiskiem leśnym, jak i wodno-błotnych.

Obszar lasów Cisowsko-Orłowińskich wyróżnia się dużą (8) liczbą gatunków leśnych i górskich ślimaków lądowych. W tym karpackich, alpejskich i borealno górskich.

Obszar znajduje się częściowo na terenie Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego (20 706 ha; 1988) oraz Cisowsko-Orłowińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (23748 ha; 2005) i Chmielnicko-Szydłowieckiego (56 999 ha, 1995) obejmuje rezerваты przyrody: Białe Ługi (408,44 ha; 1959), Rezerwat Cisów im. prof. Z. Czubińskiego (40,58 ha; 1970), Zamczysko (14,44 ha; 1959), zespół przyrodniczo-krajobrazowy Ostra Górka (30 ha; 2002), 4 użytki ekologiczne (25,32 ha; 2001/2002), 7 pomników przyrody.

Ostoja Jeleniewska, która otrzymała kod PLH26_20. Obszar obejmuje fragment drugiego co do wysokości pasma Gór Świętokrzyskich – pasma Jeleniewskiego, będącego przedłużeniem na wschód pasma Łysogórskiego. Ułożone jest równoleżnikowo, zbudowane z odpornych na wietrzenie skał kambryjskich, w całości pokryte lasami. W skład obszaru wchodzi wzniesienia: Góra Jeleniewska (535m n.p.m.), Szczytnik (553,7m n.p.m.) i Góra Wesołówka (46836m n.p.m.). Wierzchowiny mają wyrównane powierzchnie z łagodnymi spadkami. Charakterystycznym elementem pasma są występujące na zboczach rumowiska piaskowców kwarcytowych tzw. gołoborza, największe z nich objęte są ochroną rezerwatową. Stoki poprzecinane są licznymi dolinkami, w niektórych znajdują się źródła dające początek potokom. Podnóża pokrywa materiał zmyty ze stoków i warstwa lessu. Jeden z większych kompleksów leśnych zajmujących część Pasma Łysogórskiego w Górach Świętokrzyskich. Ostoja zdominowana jest przez lasy bukowo-jodłowe (żyźne i kwaśne buczyny, wyżynne bory jodłowe) rzadziej grądy i łągi, sporadycznie występują niewielkie płyty łąk ekstensywnie użytkowanych. Na terenie obszaru występują też dobrze wykształcone piargi i gołoborza krzemianowe.

Celem ochrony tego obszaru jest zabezpieczenie naturalnego lasu o charakterze górskim na niżu z obecnością gatunków chronionych i górskich (w przypadku wprowadzenia właściwych sposobów ochrony ekosystemów leśnych jest wysoce prawdopodobne spontaniczne odtworzenie się swoistej lasom naturalnym zoocenozy bezkręgowców, dzięki bezpośredniej bliskości Świętokrzyskiego Parku Narodowego i istnieniu potencjalnych dróg migracji fauny z jego obszaru). Intensywna gospodarka leśna, w zakres której wchodzi zarówno cięcia rębne (usuwanie drzew zanim osiągną fazę starzenia się i obumierania) jak i tzw. cięcia sanitarne (usuwanie zdecydowanej większości drzew obumierających i martwych), co prowadzi do poważnych zaburzeń naturalnej struktury ekologicznej drzewostanów i zaniku mikrobiotopów licznych gatunków saproksylobiontycznych bezkręgowców (w szczególności zanikających, umieszczanych na europejskich i krajowych listach gatunków zagrożonych wyginięciem); działalność tego typu ma także pośredni wpływ na ptaki i inne drobne kręgowce, ograniczając im potencjalne miejsca gniazdowania i zimowania, a także bazę żerową. Istnieje konieczność wprowadzenia ochrony biernej przynajmniej w części ekosystemów leśnych (ok. 30 - 50% powierzchni leśnej o najlepiej zachowanej strukturze drzewostanów) i silnym zmniejszeniu intensywności działań gospodarczych na pozostałym obszarze, co umożliwiłoby spontaniczną renaturalizację i odbudowę drzewostanów i siedlisk częściowo zniszczonych. Innym istotnym zagrożeniem jest także zarastanie rumowisk skalnych, którego powstrzymanie lub przynajmniej spowolnienie zapewniłaby odpowiednio prowadzona ochrona czynna. Obszar położony na terenie Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego (4 295 ha; 1988) z rezerwatami przyrody: Góra Jeleniewska (15,56 ha; 1997), Szczytniak (6,03 ha; 1994), Małe Gołoborze (20,44 ha; 1994) i pomnikiem przyrody nieożywionej – Malinowy Stok.

Poza ww. prawnymi formami ochrony przyrody, które mają określone warunki ochrony należy postulować o zachowanie innych obszarów i obiektów cennych przyrodniczo. Szczególnie cenne są wszystkie obszary podmokłe: bagna i podmokłe łąki, które podlegają ochronie na mocy Konwencji Ramsarskiej (ratyfikowana przez Polskę). Stanowią one ostoję dla szeregu rzadkich i chronionych gatunków ptaków, głównie wodno-błotnych.

Jaskinia Zbójcka

Długość jaskini wynosi 160 m, zaś jej otwór znajduje się na wysokości 312 m n.p.m., ma szerokość 3,5 i wysokość 2,7 m. Jaskinia powstała w wapieniach dewońskich w okresie pliocenu. Jest formą krasową, częściowo krasowo-zawaliskową. Forma krasowa rozwinęła się wzdłuż szczelin ciosowych. W skład szaty naciekowej występującej wyłącznie w Sali Naciekowej wchodzi: stalaktyty, stalagmity (dochodzące do 0,5 m wysokości), kolumny i polewy naciekowe, draperie oraz cienkie naskorupienia nacieków agrawitacyjnych powstałych ze stwardniałego mleka wapiennego. Jaskinia Zbójcka jest jednootworowa, czteropoziomowa, utworzona w skałach wapiennych żywetu. Można w niej zobaczyć nacieki utworzone z białego, grubokrystalicznego kalcytu oraz niewielkie jezioro zasilane przez deszcz podziemny.

Zdjęcie 1 Jaskinia Zbojecka w Łagowie

Źródło: wikipedia.pl

Ze względów bezpieczeństwa zwiedzających udostępnione jest obecnie 10 m jaskini. Dostępność obiektu dla turystów przedstawia się następująco⁷:

- Jaskinię można zwiedzać cały rok.
- długość trasy - ok. 120 m,
- czas zwiedzania - jaskini ok. 20 min.
- temperatura wewnątrz zmienna od ok. +7,0 stopni Celcjusza,
- wilgotność ok. 85 - 98 %,
- Jaskinia nie jest oświetlona elektrycznie,
- dla osób niepełnosprawnych niedostępna.
- zwiedzanie samodzielne.

Wychodnie skalne południowo-wschodniego stoku wąwozu Dule⁸ (wejście do Jaskini) stwarzają doskonały punkt widokowy, pozwalający m.in. na obserwację pobliskich Gór Świętokrzyskich. Główna komunikacja odbywa się zarówno dnem wąwozu, jak i ponad nim. Związana jest ona zarówno z ruchem turystycznym oraz obsługą pobliskich terenów rolniczych. Obszar wokół Jaskini i Doliny Łagowicy, w porównaniu z możliwościami, które w nim drzemią, wykorzystywany jest w stopniu niedostatecznym. Istnieje potrzeba zagospodarowania tego terenu pod cele turystyczno-rekreacyjne (m.in. taras widokowy, wykonania parkingu dla rowerów, itp.).

⁷ <http://www.polska.travel/pl/podziemna-trasa-turystyczna/jaskinia-zbojecka-lagowska/>

⁸ <http://atrakcje.powiat.kielce.pl/component/powiaty/powiat/60/56.html>

Zdjęcie 2 Dolina Łagowicy

Źródło: wikipedia.pl

Zabytki na terenie Gminy Łagów

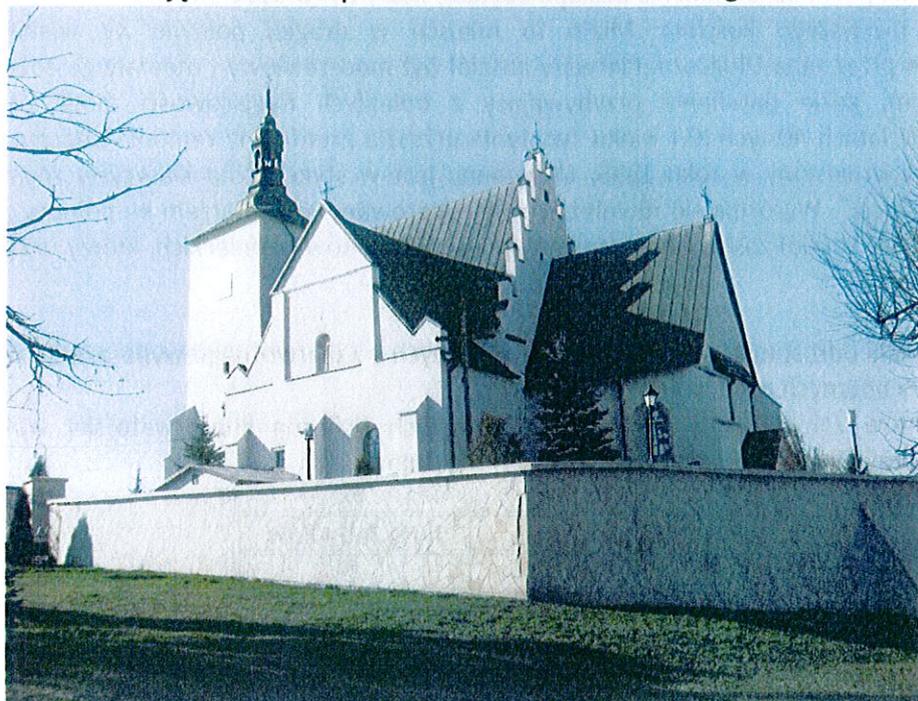
Zabytki wpisane do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Świętokrzyskiego. Na terenie gminy znajduje się 7 zabytków wpisanych do Rejestru przez Świętokrzyskiego Konserwatora Zabytków.

Tabela 6 Zabytki na terenie gminy Łagów spisane do rejestru zabytków nieruchomych woj. świętokrzyskiego

L.p.	Miejscowość	Zabytek	Numer w rejestrze
1.	Łagów	założenie urbanistyczne śródmieście, nr rej.: 316 z 01.12.1956	A.405
		kościół par. pw. św. Michała Archanioła., nr rej.: 277 z 16.10.1956 oraz 445 z 21.06.1967	A.406
		dom, Rynek 45 (d. 52), nr rej.: 991 z 28.09.1979	A.842
		zespół cmentarza parafialnego: teren cmentarza, nr rej.: 1136 z 02.06.1992, kaplica cmentarna, nr rej.: 794 z 16.09.1972	A.407/1-2
2.	Płucki	kapliczka przydrożna (przy szosie Łagów - Nowa Słupia) nr rej.: 795 z 16.09.1972	A.408
3.	Stara Zbelutka	kościół par. pw. św. Doroty, nr rej.: 432 z 26.01.1957 oraz 470 z 15.04.1967	A.409
		zespół cmentarza parafialnego: teren cmentarza, nr rej.: 1137 z 25.05.1992, kaplica, nr rej.: 1138 z 25.06.1992	A 410/1-2

Źródło: Rejestr zabytków nieruchomych woj. świętokrzyskiego (stan z dnia 29.02.2016r.)

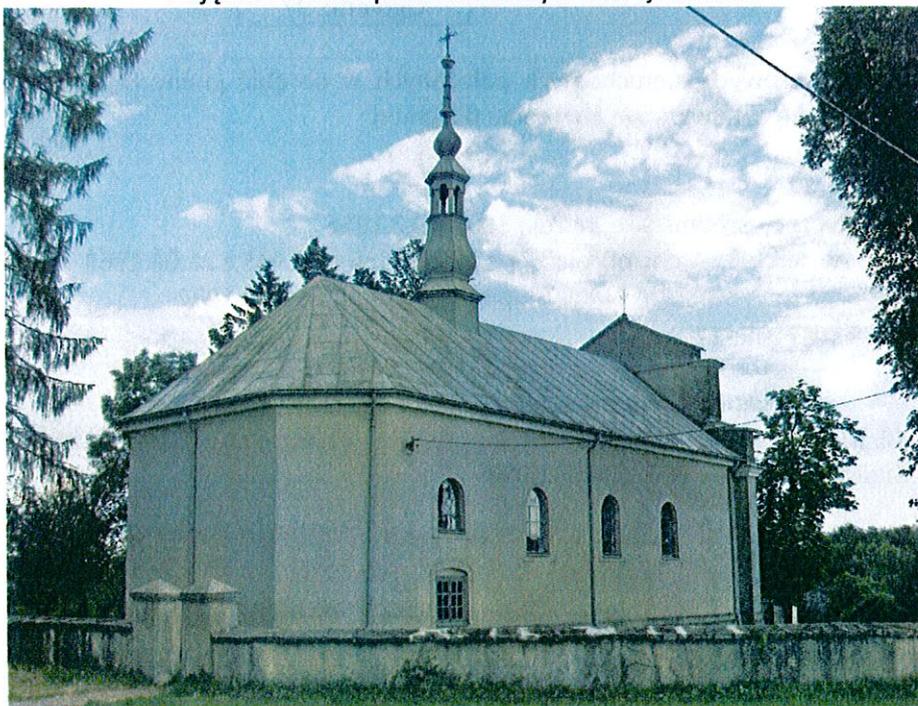
Zdjęcie 3 Kościół pw. św. Michała Archanioła w Łagowie

Źródło: www.polskazwykla.pl

Świątynia została wzniesiona w 1582 roku dzięki staraniom biskupa wrocławskiego Hieronima Rozdrażewskiego. Prezbiterium jest starsze i pochodzi z końca XV wieku. W październiku 1944 roku kościół został zniszczony przez pożar. Po II wojnie światowej świątynia została odbudowana dzięki staraniom księży proboszczów: Jana Oracza i Ignacego Bilnickiego. Dalsza konserwacja kościoła została wykonana podczas urzędowania księdza proboszcza Kazimierza Kończyka. W 1981 roku zakończono restaurację budowli.

Zdjęcie 4 Kościół pw. św. Doroty w Starej Zbelutce

Źródło: www.polskazwykla.pl

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągów

Nazwa Zbelutka pochodzi od imienia biskupa Zbyluta, który był właścicielem tych terenów i zarazem fundatorem pierwszego kościoła. Miało to miejsce w drugiej połowie XV wieku i zostało potwierdzone przez Jana Długosza. Pierwszy kościół był modrzewiowy i otaczały go soboty. Soboty były miejscem, gdzie parafianie przybywający z odległych miejscowości mogli przenocować i odpocząć. W latach 40-tych XVI wieku świątynia przeszła gruntowny remont. Obecny, murowany kościół został wzniesiony w roku 1835. Utrzymany jest w stylu późno klasycystycznym i posiada "surową elegancję". Wyróżnia się również tym, że skierowany jest ołtarzem ku północy. W czasie II wojny światowej kościół został zdewastowany przez okupantów niemieckich, którzy urządzili w nim stajnię dla koni.

Świątynia została odrestaurowana w latach powojennych a z pierwotnego wyposażenia zachował się jeden z ołtarzy bocznych zbudowany z piaskowca.

Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości objętych ochroną konserwatorską wpisanych do rejestru zabytków oraz znajdujących się w WKZ w Kielcach

Miejscowość	Ilość Zabytków
Czyżów	3
Duraczów	1
Gęsice	10
Gułaczów	3
Łągów	32
Melonek	8
Nowa Zbelutka	13
Podłazy	2
Porębiska	2
Ruda	9
Stara Zbelutka	11
Wola Łągowska	1
Zagościniec	2
	Ogółem: 97

Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości położonych w obrębie gminy Łągów objętych ścisłą ochroną konserwatorską o najwyższym znaczeniu dla gminy:

Łągów

- założenie urbanistyczne - śródmieście, nr rej.: 316 z 1.12.1956
- kościół par. p.w. św. Michała Arch., nr rej.: 277 z 16.10.1956 oraz 445 z 21.06.1967
- kapliczka przydrożna (przy szosie na Nową Słupię) nr rej.: 795 z 16.09.1972
- zespół cmentarza parafialnego:
 - teren cmentarza, nr rej.: 1136 z 2.06.1992
 - kaplica cmentarna, nr rej.: 794 z 16.09.1972
- dom, Rynek 45 (d. 52), nr rej.: 991 z 28.09.1979
- zagroda, ul. Wolska 18, nr rej.: 992 z 28.09.1979:
- dom,
- obora.

Stara Zbelutka

- kościół par. p.w. św. Doroty, nr rej.: 432 z 26.01.1957 oraz 470 z 15.04.1967
- zespół cmentarza parafialnego:
 - teren cmentarza, nr rej.: 1137 z 25.05.1992
 - kaplica, nr rej.: 1138 z 25.06.1992

Obiekty zabytkowe nieruchome wpisane do ewidencji zabytków

Czyżów						
Obiekt	Nazwa obiektu	Nr	Materiał	Wiek	Opis	
DOM	Czyżów	60	drewn.	XX	wł. Janina Bęben, 2 ćw. XX	
DOM	Czyżów	73	drewn.	XX	wł. Stefania Więcek, ok. 1930 r.	
DOM	Czyżów	74	drewn.	XX	wł. Janina Bęben, 2 ćw. XX	
Duraczów						
Obiekt	Nazwa obiektu	Nr	Materiał	Wiek	Opis	
DOM	Duraczów	10	drewn.	XX	pocz. XX	
Gęsice						
Obiekt	Nazwa obiektu	Zespół	Nr	Materiał	Wiek	Opis
DOM	Gęsice	-	8	drewn.	XX	wł. Z. Czechowska, ok. 1920 r.
DOM	Gęsice	-	17	drewn.	XIX	wł. K. Forma, k. XIX
DOM	Gęsice	-	23	drewn.	XX	wł. Karwat Jan, ok. 1920 r.
DOM	Gęsice	-	27	drewn.	XX	wł. Batóg Stanisław
DOM	Gęsice	-	43	drewn.	XX	wł. Andrzej Sitarski, ok. 1930 r.
KUŹNIA	Gęsice	-	-	drewn.	XX	wł. S. Gach, 1946 r.
OBORA	Gęsice	-	9	drewn.	XIX	wł. A. Rusiecki, 1895 r.
DOM	Gęsice	ZAGRODY	-	drewn.	XX	wł. Janina Forma, 1 cw. XX
OBORA	Gęsice	ZAGRODY	-	drewn.	XX	wł. Janina Forma, ok. 1930 r.
STODOŁA	Gęsice	ZAGRODY	-	drewn.	XX	wł. Janina Forma, ok. 1930 r.
Gułaczów						
Obiekt	Nazwa obiektu	Nr	Materiał	Wiek	Opis	
DOM	Gułaczów	1	drewn.	XX	wł. Katarzyna Ceglarska, ok. 1930 r.	
DOM	Gułaczów	45	drewn.	XX	wł. Jan Krakowiak, ok. 1910 r.	
DOM	Gułaczów	-	drewn.	XX	wł. Adam Pająk, ok. 1930 r.	
Łągów						
Obiekt	Nazwa obiektu	Zespół	Nr	Materiał	Wiek	Opis
DOM	ul. Bardzka	-	2	drewn.	XX	nr 2/4, 1 ćw. XX
DOM	ul. Bardzka	-	9	drewn.	XIX	4 ćw. XIX
DOM	ul. Bardzka	-	33	mur.-drewn.	XX	pocz. XX
DOM	ul. Bardzka	-	36	drewn.	XX	ok. 1910 r.
DOM	ul. Bardzka	-	38	drewn.	XX	ok. 1920 r.
DOM	ul. Bardzka	-	46	drewn.	XX	ok. 1930 r.
DOM	Rynek	-	4	drewn.	XX	ok. 1910 r.
DOM	Rynek	-	19	mur.	XX	pocz. XX
DOM	Rynek	-	33	mur.	XX	pocz. XX
DOM	Rynek	-	55	drewn.	XX	pocz. XX
DOM	Rynek	-	58	mur.	XX	pocz. XX
DOM	Rynek	-	65	mur.	XX	pocz. XX
DOM	ul. Słupska	-	12	drewn.	XX	ok. 1920 r.
DOM	ul. Słupska	-	14	drewn.	XX	pocz. XX
DOM	ul. Słupska	-	15	drewn.	XX	ok. 1930 r.
DOM	ul. Słupska	-	16	drewn.	XX	ok. 1920 r.
DOM	ul. Słupska	-	18	mur.-drewn.	XX	1908 r.

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łagów

DOM	ul. Słupska	-	20	mur.- drewn.	XX	ok. 1920 r.
DOM	ul. Słupska	-	26	drewn.	XX	ok. 1920 r.
DOM	ul. Słupska	-	29	drewn.	XX	ok. 1920 r.
DOM	ul. Słupska	-	33	drewn.	XX	pocz. XX
DOM	ul. Słupska	-	51	drewn.	XIX	2 poł. XIX
DOM	ul. Słupska	-	61	drewn.	XX	pocz. XX
PIWNICA	2 piwnice, ul. Dule	-	30	mur.	XX	pocz. XX
CMENTARZ	przykościelny	-				Par. P.W. Św. M. Archaniola, teren w granicach ogrodzenia
OGRODZENIE	z bramką	KOŚCIOŁA	-	mur.	XVIII	Par. P.W. Św. M. Archaniola, XVIII (?)
PIWNICA	-	PIWNIC	-	mur.	XX	ul. Słupska, pocz. XX
CMENTARZ	-	SZPITALA	-	-	XVI	P.W. Św. Ducha, XV/XVI
KOŚCIÓŁ	szpitalny	SZPITALA	-	mur.	XVII	P.W. Św. Ducha, Stan: przebud. ob. sklep, XVIII (?), gruntownie przebud. m.in. 2 ćw. XX
SZPITAL	pozostałości	SZPITALA	-	mur.	XVII	P.W. Św. Ducha, Stan: przebud., ob. dom mieszkalny, XVII (?), gruntownie przebud. m.in. 3 ćw. XX
DOM	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	ul. Rakowska, 1919 r.
OBORA	-	ZAGRODY	-	drewn.	XIX	ul. Rakowska, Stan: remont. ok. 1890 r., gruntownie remont. ok. 1910 r.
Melonek						
Obiekt	Nazwa obiektu	Zespół	Nr	Materiał	Wiek	Opis
DOM	Melonek	-	17	drewn.	XX	wł. Marian Sitarski, ok. 1910 r
DOM	Melonek	-	21	drewn.	XX	wł. Jan Grabowski, ok. 1910 r
DOM	z częścią gosp., Melonek	-	30	drewn.	XX	wł. Andrzej Bera, ok. 1920 r.
DOM	Melonek	-	32	drewn.	XIX	wł. Jan Masternak, 1858 r., opuszczony
OBORA	Melonek	-	25	drewn.	XX	wł. W. Kozłowski, ok. 1920 r.
DOM	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	Melonek, wł. Marian Płuca, ok. 1910 r.
OBORA	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	Melonek, wł. Marian

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągow

STODOŁA	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	Płuca, pocz. XX Melonek, wł. Marian Płuca, pocz. XX
Nowa Zbelutka						
Obiekt	Nazwa obiektu	Zespół	Nr	Materiał	Wiek	Opis
OBORA	Nowa Zbelutka	-	54	drewn.	XX	1929 r.
OBORA	Nowa Zbelutka	-	77	drewn.	XX	wł. W. Gierada, 1918 r.
STODOŁA	Nowa Zbelutka	-	53	drewn.	XX	1923 r.
DOM	-	ZAGRODY	-	drewn.	XIX	Nowa Zbelutka, wł. J. Biesiada, 1850 r.
DOM	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	Nowa Zbelutka, wł. T. Kuchniak, 1912 r.
DOM	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	Nowa Zbelutka, wł. H. Miechowicz, ok. 1900 r.
DOM	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	Nowa Zbelutka, wł. Henryk Łata, ok. 1920 r.
OBORA	-	ZAGRODY	-	drewn.	XIX	Nowa Zbelutka, wł. J. Biesiada, ok. 1850 r.
OBORA	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	Nowa Zbelutka, wł. T. Kuchniak, 1931 r.
OBORA	-	ZAGRODY	-	drewn.	XIX	Nowa Zbelutka, wł. H. Miechowicz, ok. 1890 r.
SPICHLERZ	-	ZAGRODY	-	drewn.	XIX	Nowa Zbelutka, wł. J. Biesiada, ok. 1850 r.
STODOŁA	-	ZAGRODY	-	drewn.	XIX	Nowa Zbelutka, wł. J. Biesiada, ok. 1850 r.
STODOŁA	-	ZAGRODY	-	drewn.	XX	Nowa Zbelutka, wł. Henryk Łata, 1920 r.
Piotrów Podłazy						
DOM	Piotrów	17	drewn.	XX	wł. Łata, ok. 1930 r.	
DOM	Piotrów	50	drewn.	XX	ok. 1920 r.	
Piotrów Porębska						
DOM	Podłazy	34	drewn.	XX	wł. Jarosław Grzesik, ok. 1920 r.	
DOM	Podłazy	41	drewn.	XX	ob. nie użytkowany, ok. 1920 r.	
Ruda						
Obiekt	Nazwa obiektu	Zespół	Nr	Materiał	Wiek	Opis
DOM	Ruda	-	6	drewn.	XX	wł. Dziarmaga, ok. 1920 r.
DOM	Ruda	-	7	drewn.	XX	wł. Masternak, ok. 1920 r.
KAPLICZKA	Św. Jana Nepomucena	-	-	drewn.	XIX	k. XIX
MŁYN	wodny	-	-	drewn.	XX	wł. Rafał i Dorota Bezak, 1925 r.
OBORA	Ruda	-	16	drewn.	XX	ok. 1915 r.
STODOŁA	-	-	-	drewn.	XX	wł. Stanisław

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągów

						Wasilkowski, ok. 1910 r.
SZKOŁA	-	-	-	drewn.	XX	1925 r.
OBORA	-	-	-	drewn.	XIX	Ruda, wł. Wit Wasilkowski, 1870 r.
STODOŁA	-	Zagrody	-	drewn.	XIX	Ruda, wł. Wit Wasilkowski, 1885 r.
Stara Zbelutka						
Obiekt	Nazwa obiektu	Zespół	Nr	Materiał	Wiek	Opis
DOM	Stara Zbelutka	-	35	drewn.	XX	wł. Henryk Sikora, 1 ćw. XX
DOM	Stara Zbelutka	-	41	drewn.	XX	wł. Józef Łucki, l. 30 XX
DOM	Stara Zbelutka	-	44	drewn.	XX	wł. Mieczysław Miechowicz, l. 30 XX
DOM	Stara Zbelutka	-	64	drewn.	XX	wł. Jan Łata, l. 20 XX
DOM	Stara Zbelutka	-	66	drewn.	XX	wł. Stanisław Stawski, ok. 1920 r.
OBORA	Stara Zbelutka	-	38	drewn.	XX	wł. Stanisław Wieczorek, ok. 1930 r.
CMENTARZ	przykościelny	Kościół	-	-	-	Par. P.W. Św. Doroty, teren w granicach ogrodzenia.
DZWONNICA	-	Kościół	-	mur.	XIX	Par. P.W. Św. Doroty, 1835 r.
OGRODZENIE	z bramką	Kościół	-	mur.	XIX	Par. P.W. Św. Doroty, 1835 r.
DOM	-	Zagrody	-	drewn.	XX	Stara Zbelutka, wł. Jan Pietrzyk, l. 30 XX
PIWNICA	-	Zagrody	-	mur.-ziem.	XX	Stara Zbelutka, wł. Jan Pietrzyk, l. 30 XX
Wola łągowska						
DOM	Wola łągowska	4	drewn.	XX		wł. Zofia Forma, ok. 1920 r.
Zagościniec						
DOM	Zagościniec	1	drewn.	XX		wł. Edward Sitarski, l. 20 XX
DOM	Zagościniec	3	drewn.	XX		ob. nie użytkowany, pocz. XX

Kapliczki i figury posiadające znaczenie kulturowe

Tabela 7 Wykaz kapliczek i figur posiadających znaczenie kulturowe na terenie Gminy Łągów

Miejscowość	Ilość kapliczek, krzyży oraz figur
Czyżów	1
Gęsice	3
Łągów	2
Piotrów - Gułaczów	3
Piotrów - Porębiska	2
Płucki	1
Ruda	2
Sadków	5
Sędek	1
Stara Zbelutka	3
Wiśniowa	2

Wola Łagowska	2
---------------	---

Źródło: załącznik nr 3 do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Łagów na lata 2010-2014

3. Wizja rozwoju Gminy Łągów

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągów realizuje założenia jakie zostały wskazane w dokumentach strategicznych Gminy tworzonych w ostatnim czasie. Plan działań wpisuje się w wizję jaka została nakreślona podczas tworzenia Strategii Rozwoju Gminy Łągów oraz wizję podobszaru rewitalizacji - sołectwa łągów nakreślona podczas tworzenia Programu Rewitalizacji.

„Zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz potencjału inwestycyjnego Gminy Łągów podnosi jakość życia mieszkańców.”

Wizja dla Łągowa

Łągów w okresie wdrażania Programu Rewitalizacji uzyskuje prawa miejskie oraz staje się miejscem „wypadowym” dla turystów w Góry Świętokrzyskie. Kluczowe dla tego obszaru będą inwestycje drogowe (obwodnica łągowa i przebudowa drogi wojewódzkiej nr 756 – łącznie ok. 40 mln zł), a także z zakresu ochrony środowiska (udrożnienie koryta rzeki łągowica, ograniczenie lub zahamowania działalności kopalń) oraz w sferze funkcjonalno-przestrzennej (**zagospodarowanie terenu wokół Jaskini Zbójeckiej, budowa ścieżki geoturystycznej**, wymiana wodociągów na terenie łągowa, budowa kanalizacji deszczowej, sanitarnej i burzowej) oraz kluczowa inwestycja w sferze technicznej (rozbudowa Ośrodka Zdrowia).

Dążenie do pożądanej wizji gminy przyczyni się do osiągnięcia celu zakładanego dla działań bazujących na potencjałach endogenicznych, zawartego w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 – 2020.- działanie 7.2 Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów. Cel ***Poprawione warunki sprzyjające wzrostowi gospodarczemu poprzez wspieranie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych terenów ze specyficznymi potrzebami.***

Cel ten oraz zakładane w ramach działania rezultaty zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących typów działań:

- budową, rozbudową, modernizacją i wyposażeniem infrastruktury turystycznej, w tym obiektów noclegowych, gastronomicznych, rekreacyjnych i innej infrastruktury turystycznej, w tym ścieżek, tras i szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, wodnych, narciarskich) w miejscach atrakcyjnych przyrodniczo, kulturowo i turystycznie wraz z infrastrukturą dodatkową (np. systemy oznakowania i miejsca postoju),
- tworzeniem nowych produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego, przemysłowego i naturalnego w celu podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej i pobudzenia rozwoju gospodarczego,
- realizacją prac konserwatorskich, restauratorskich, prac zabezpieczających przed zniszczeniem oraz robotami budowlanymi prowadzonymi przy zabytkach nieruchomych wraz z ich otoczeniem wpisanych do rejestru zabytków prowadzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków lub też wpisanych do ewidencji innej niż rejestr Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- prowadzeniem prac konserwatorskich, restauratorskich oraz zabezpieczających przed zniszczeniem, prowadzonych przy zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków ruchomych województwa świętokrzyskiego,

- konserwacją, renowacją, zachowaniem, modernizacją, adaptacją obiektów historycznych, zabytkowych oraz przemysłowych wraz z otoczeniem i ich przystosowaniem na cele turystyczne,
- pracami konserwatorskimi, pracami restauratorskimi, pracami rekonstrukcyjnymi i adaptacją budynków i budowli o znaczeniu historycznym z możliwością nadania im nowych funkcji oraz budową nowych, rozbudową i przebudową istniejących obiektów funkcjonalnie z nimi powiązanych;
- projektami inwestycyjnymi realizowanymi na obszarach o wysokim stopniu atrakcyjności turystycznej (cenne obiekty zabytkowe oraz walory przyrodnicze i kulturowe)
- rozwojem i modernizacją infrastruktury informacyjnej i promocyjnej, w tym centrami i punktami informacji inwestycyjnej i turystycznej, oznakowaniem obszarów atrakcyjnych inwestycyjnie i turystycznie.

4. Planowane działania do realizacji wykorzystujące potencjały endogeniczne Łągowa - Lista powiązanych ze sobą projektów lub typów projektów

Poniżej znajdują się opisy zadań planowanych do realizacji na obszarze gminy Łągów wykorzystujące potencjały endogeniczne tego obszaru. Przedstawione poniżej działania przyczynią się m.in. do rozwoju społeczno – gospodarczego gminy, zwiększenia ruchu turystycznego. Projekty wykorzystują walory obszaru objętego Planem Działań do rozwoju przedsiębiorczości i gospodarki turystycznej. Realizacja poniższych projektów przyczyni się do tworzenia warunków dla powstawania nowych miejsc pracy, a także zapewnienia trwałości istniejących miejsc pracy. Wśród zadań znajdują się projekty planowane do realizacji zarówno przez Gminę Łągów jak i podmioty prywatne. Zaproponowane działania są ze sobą spójne i przyczyniają się do osiągnięcia kreślonej wizji obszaru objętego planem.

Realizacja działań wskazanych poniżej przyczyni się m.in do:

- powstania nowych produktów turystycznych,
- powstawania nowych miejsc pracy – **35 nowych** miejsc pracy powstałych bezpośrednio w wyniku realizacji poniższych projektów,
- powstanie ok 140 miejsc pracy pośrednio w wyniku realizacji projektów,
- pełniejszego wykorzystania zasobów endogenicznych gminy, m.in. poprzez rozwój geoturystyki, turystyki kulturowej, edukacyjnej, aktywnej,
- wzrostu konkurencyjności oferty turystyczno-rekreacyjnej Gminy Łągów,
- rozwinięcia oferty turystycznej dla turystów kilkudniowych,
- rozwinięcie oferty dla naukowców, badaczy,
- promocji gminy,
- zróżnicowania charakteru turystyki,
- rozwoju rynku lokalnego w oparciu o ofertę z zakresu geoturystyki, turystyki kulturowej, edukacyjnej aktywnej,
- rozwoju gospodarczego gminy, np. poprzez pośredni wpływ na wzrost liczby miejsc pracy w sektorze prywatnym,
- zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Łągów w dziedzinie turystyki oraz rozwinięcia bazy noclegowej i gastronomicznej.

Tabela 8 Projekty wykorzystujące potencjały endogeniczne Gminy Łągów

Tytuł	Wnioskodawca	Założenia
Historia w kamieniu zakłeta - wykorzystanie potencjałów endogenicznych w Gminie Łągów	Gmina Łągów	Projekt będzie polegał na wdrożeniu nowych produktów turystycznych bazujących na potencjale przyrodniczym i kulturowym gminy Łągów. Planowane działania: 1. Utworzenie „Mini Parku Georóżnorodności” 2. Zagospodarowanie i przystosowanie na potrzeby ruchu turystycznego obiektów trasy geoturystycznej obiektów skupionych w wąwozie Dule 3. Utworzenie zakładki na stronie internetowej gminy 4. Montaż tablicy informacyjnej na Rynku w Łagowie 5. Renowacja drogi krzyżowej na zabytkowym Kościele w Łagowie 6. Renowacja kaplicy cmentarnej Projekt zakłada utworzenie 1 miejsca pracy
Rozbudowa obiektów noclegowych i gastronomicznych na terenie gminy Łągów	przedsiębiorstwa małe, mikro, średnie i duże	Projekty będą polegały na budowie, rozbudowie, modernizacji i zakupie wyposażenia infrastruktury turystycznej, w tym obiektów noclegowych, gastronomicznych, rekreacyjnych. Projekty muszą generować nowe miejsca pracy (m.in. 4) i

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łagów

		wykorzystywać potencjały endogeniczne gminy.
Rozbudowa i budowa infrastruktury turystycznej na terenie gminy Łagów	Gmina Łagów, przedsiębiorstwa małe, mikro, średnie i duże	Projekty będą polegać na budowie, rozbudowie infrastruktury rekreacyjnej i innej infrastruktury turystycznej, w tym ścieżek, tras i szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych) w miejscach atrakcyjnych przyrodniczo, kulturowo i turystycznie wraz z infrastrukturą dodatkową (np. systemy oznakowania i miejsca postoju). Projekty muszą generować nowe miejsca pracy (min. 2) i wykorzystywać potencjały endogeniczne gminy.
Wprowadzanie nowych produktów turystycznych	Gmina Łagów, przedsiębiorstwa małe, mikro, średnie i duże	Projekty będą polegać tworzeniu nowych produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego, przemysłowego i naturalnego w celu podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej i pobudzenia rozwoju gospodarczego. Projekty muszą generować nowe miejsca pracy (min 2) i wykorzystywać potencjały endogeniczne gminy.
Utworzenie Centrum Edukacyjno-Kulturalnego w Łagowie	Gmina Łagów	Projekt zakłada modernizację byłego posterunku policji w celu utworzenia Centrum Edukacyjno -Kulturowego. W centrum znajdować się będzie m.in. muzeum garncarstwa. Projekt wykorzystuje potencjały endogeniczne kulturowe. W ramach projektu powstanie co najmniej 1 miejsce pracy.
Budowa infrastruktury turystycznej na terenie Sędka	Gmina Łagów	Projekt zakłada: <ol style="list-style-type: none"> 1. Zagospodarowanie placu naprzeciwko Ośrodka Twórczości Ludowej (wiata, tablica informacyjna) 2. Zaprojektowanie i wykonanie ławeczki „szafy grającej” (stare zdjęcia, stare opowieści) ławeczka będzie stanowiła rodzaj prezentacji multimedialnej. 3. Wykonanie tarasu widokowego najbliżej miejsca 411 m n. p. m. Projekt wykorzystuje potencjały endogeniczne przyrodnicze. W ramach projektu powstanie co najmniej 1 miejsce pracy.
Utworzenie Muzeum Ziemi Łagowskiej	Gmina Łagów, Małe, mikro i średnie przedsiębiorstwa	Projekt polega na utworzeniu/budowie muzeum gdzie można będzie podziwiać pamiątek związanych z Łagowem (od starych zdjęć po różne sprzęty gospodarstwa domowego z lat 50-tych, 60-tych, itp.). Projekt wykorzystuje potencjały endogeniczne kulturowe i historyczne W ramach projektu powstaną co najmniej 3 miejsca pracy.

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągów

Projekty komplementarne z działaniami planowanymi do realizacji w ramach Planu działań

Tytuł projektu	Nazwa beneficjenta	Program/działanie	Wartość projektu [zł]	Dofinansowanie z EU [zł]
Rozbudowa szkoły w Łągowie na Wielofunkcyjny Komplex Oświatowo-Wychowawczy - cz. Dydaktyczna	Gmina Łągów	fundusz: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego program: Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego działanie: 3.5. Lokalna infrastruktura społeczna	2298994.04	1379396.42
Zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy Łągów przez remont kościoła parafialnego	Parafia Rzymskokatolicka Św. Michała Archanioła w Łągowie	fundusz: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego program: Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego działanie: 5.3. Inwestycje w sferę dziedzictwa kulturowego, turystyki i sportu	1893412.08	1114762.16
Zachowanie dziedzictwa kulturowego gminy Łągów poprzez rewitalizację Rynku wraz z przebudową oświetlenia	Gmina Łągów	fundusz: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego program: Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego działanie: 6.2. Rewitalizacja małych miast	1205708.70	587940.13
Utworzenie Ośrodka Twórczości Ludowej we wsi Sędek;	Gmina Łągów	Fundusz: Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej program: Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich działanie: 2.3. Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego	670229.98	415942.00
Łągowska Jaskinia skarbów	Gmina Łągów/Gminny Zespół Szkół Publiczne Gimnazjum w Łągowie	fundusz: Europejski Fundusz Społeczny program: Program Operacyjny Kapitał Ludzki działanie: 9.1. Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty poddziałanie: 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych	349376.00	296969.60
Lokalna Grupa Działań wsparciem rozwoju Gmin Łągów i Nowa Słupia.	Gmina Łągów	fundusz: Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej program: Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich działanie: 2.7. Pilotażowy Program Leader+	114759.55	91807.64

Wszystkie powyżej opisane projekty bazowały na potencjałach endogenicznych Gminy Łągów i miały na celu m.in. wzrost rozwoju społeczno – gospodarczego, promocję gminy, zwiększenie dostępu do dóbr kultury, zwiększenie oferty turystycznej i rekreacyjnej.

5. Wpływ realizacji dokumentu na przedsiębiorczość i powstawanie nowych miejsc pracy

Jednym z efektów wdrożenia Planu Działania będzie wygenerowanie **nowych stałych miejsc pracy**. Zakłada się, iż bezpośrednio w wyniku planowanych działań powstanie **44 nowych miejsc pracy**.

1. **Historia w kamieniu zaklęta - wykorzystanie potencjałów endogenicznych w Gminie Łagów**
Założono iż w wyniku realizacji projektu powstanie 1 miejsce pracy dla osób z odpowiednim wykształceniem, przygotowaniem i doświadczeniem zawodowym, zatrudnionych na stanowiskach: **Przewodnik**
2. **Rozbudowa obiektów noclegowych i gastronomicznych na terenie gminy Łagów**. Zakłada się iż w okresie wdrażania dokumentu zrealizowane zostaną 5 projekty tego typu tworząc jednocześnie minimum 20 miejsc pracy.
3. **Rozbudowa i budowa infrastruktury turystycznej na terenie gminy Łagów**. Zakłada się iż w okresie wdrażania dokumentu zrealizowane zostaną 4 projekty tego typu tworząc jednocześnie minimum 8 miejsc pracy.
4. **Wprowadzanie nowych produktów turystycznych**. Zakłada się iż w okresie wdrażania dokumentu zrealizowanych zostanie 5 projekty tego typu tworząc jednocześnie minimum 10 miejsc pracy.
5. **Utworzenie Centrum Edukacyjno-Kulturalnego w Łagowie**. Założono iż w wyniku realizacji projektu powstanie 1 miejsce pracy.
6. **Budowa infrastruktury turystycznej na terenie Sędka**. Założono iż w wyniku realizacji projektu powstanie 1 miejsce pracy.
7. **Utworzenie Muzeum Ziemi Łagowskiej**. Założono iż w wyniku realizacji projektu powstanie 3 miejsce pracy

Dodatkowo zakłada się iż w wyniku realizacji inwestycji nastąpi rozwój społeczno – gospodarczy Gminy Łagów co wpłynie m.in. na powstawanie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach działających na terenie gminy w branży turystycznej i okołoturystycznej. Zakłada się iż pośrednio w wyniku wdrożenia Planu działań powstanie ok **140 stałych miejsc pracy**.

Projekty wpłyną na osiągnięcie następujących wskaźników mierzalnych:

- Wzrost zatrudnienia we wspieranych podmiotach (innych niż przedsiębiorstwa) - 4
- Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach (EPC) -40
- Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych [szt.] – 10

6. Źródła finansowania działań

Działania zawarte w Planie Działań będą finansowane przez różne podmioty. W tabeli poniżej przedstawione zostały potencjalne źródła finansowania zadań zaplanowanych do realizacji

Tabela 9 Źródła finansowania działań w ramach Planu Działań

Tytuł projektu	Podmiot realizujący	Wartość projektu	Finansowanie
Historia w kamieniu zaklęta - wykorzystanie potencjałów endogenicznych w Gminie Łągów	Gmina Łągów	2 300 000 zł	Działanie 7.2 Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
Rozbudowa obiektów noclegowych i gastronomicznych na terenie gminy Łągów	Małe, mikro i średnie przedsiębiorstwa	10 000 000 zł	Działanie 7.2 Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
Rozbudowa i budowa infrastruktury turystycznej na terenie gminy Łągów	Gmina Łągów, Małe, mikro i średnie przedsiębiorstwa	5 000 000 zł	Działanie 7.2 Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
Wprowadzanie nowych produktów turystycznych	Gmina Łągów, Małe, mikro i średnie przedsiębiorstwa	3 000 000 zł	Działanie 7.2 Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów, działanie 2.5 Wsparcie inwestycyjne sektora MŚP i Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
Utworzenie Centrum Edukacyjno-Kulturalnego w Łągowie	Gmina Łągów	1 400 000 zł	Działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
Budowa infrastruktury turystycznej na terenie Sędka	Gmina Łągów	8 000 000 zł	Działanie 7.2 Rozwój potencjału endogenicznego jako element strategii terytorialnej dla określonych obszarów, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łagów

Utworzenie Muzeum Ziemi Łagowskiej	Gmina Łagów, Małe, mikro i średnie przedsiębiorstwa	3 000 000 zł	Działanie 4.4 Zachowanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego, Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
------------------------------------	--	--------------	--

7. Zgodność ze strategicznymi dokumentami dotyczącymi rozwoju planowanego obszaru

Niniejszy dokument identyfikuje potencjały endogeniczne Gminy Łagów a następnie działania, które przyczynią się do ich pełnego wykorzystania. Plan działań realizuje wizję gminy, która wpisuje się w dokumenty zarówno na poziomie krajowym, regionalnym jak i lokalnym. Plan Działań jest komplementarny z innymi działaniami oraz dokumentami m.in. ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020, Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 - 2020. Zgodność i komplementarność z innymi działaniami i dokumentami pozwolą na większą efektywność i skuteczność realizowanych przedsięwzięcia. Zestawienie dokumentów i wyszczególnienie ich założeń powiązanych z Planem Działań przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 10 Dokumenty strategiczne powiązane z Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łagów

Dokument	Zgodność z zapisami
Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020	<p>Plan działań zakłada realizację projektów polegających m.in. na rozbudowie obiektów turystycznych oraz wprowadzenie nowych produktów turystycznych. Wpłyne to m.in. na rozwój turystyki z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego. Działania ujęte w Planie działań przyczyni się do realizacji Misji i Wizji Województwa Świętokrzyskiego</p> <p>Wizja: Świętokrzyskie – region zasobny w kapitał i gotowy na wyzwania. Misja: pragmatyczne dążenie do najpełniejszego i innowacyjnego wykorzystania przewag i szans, odwrócenia niekorzystnych tendencji demograficznych oraz podniesienia jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o stan środowiska.</p> <p>Cel strategiczny 2 Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego Regionu.</p> <p>2.3 Ekologiczna żywność, czyli zaspokajanie rosnącego popytu na tradycję 2.4 Pakietyzacja i komercjalizacja produktu turystycznego, czyli rynkowa gra zespołowa</p> <p>Realizacja powyższego celu winna obejmować m.in.</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowę i modernizację infrastruktury turystycznej oraz wzmacnianie potencjału turystycznego regionu; • dalszy rozwój turystyki wydatnie wykorzystującej bogate dziedzictwo kulturowe regionu (m.in. turystyki kulturowej, edukacyjnej, geologicznej, rodzinnej, sportowej, wypoczynkowej, alternatywnej tzw. „zielonej turystyki”)

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Strategia rozwoju turystyki w województwie świętokrzyskim na lata 2015-2020</p>	<p>WIZJA ROZWOJU TURYSTYKI</p> <p>W latach 2015-2020 województwo świętokrzyskie umocni swoją markę i wizerunek regionu turystycznie atrakcyjnego i powszechnie rozpoznawalnego dzięki skomercjalizowanym produktom turystycznym silnie osadzonym w potencjale naturalnym i kulturowym, zintegrowanej i innowacyjnej promocji, doskonałej wielowymiarowej dostępności, dużym inwestycjom o strategicznym znaczeniu („mega atrakcje”) oraz efektywnej, wielopoziomowej współpracy interesariuszy rynku.</p> <p>Swoją przewagę konkurencyjną na turystycznej mapie Polski i Europy buduje na pozytywnych skojarzeniach, gościnności i otwartości, różnorodnej ofercie, wysokiej jakości usługach i produktach, profesjonalnych kadrach oraz poczuciu dumy i zadowoleniu mieszkańców, będących ambasadorami regionu. ŚWIĘTOKRZYSKIE WYRÓŻNIA WYSOKI STOPIEŃ INTERAKTYWNOŚCI OFERTY, KTÓRA POZWALA KAŻDEMU DOŚWIADCZYĆ WŁASNYCH EMOCJI I DOZNAŃ ORAZ WSPÓŁTWORZYĆ JEJ OSTATECZNĄ POSTAĆ. Szeroką gamą możliwości spędzania czasu region „czaruje” i „kusi” zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych, będąc województwem pierwszego wyboru przede wszystkim dla mieszkańców województw ościennych.</p> <p>W roku 2020 województwo jest postrzegane jako region turystycznego sukcesu w pełni dyskонтujący gospodarce i społeczne korzyści płynące z rozwoju turystyki dzięki wykorzystaniu potencjału zrealizowanych projektów turystycznych i okołoturystycznych. Dzięki temu branża turystyczna jest branżą pierwszego wyboru o wysokim prestiżu społecznym, a praca w turystyce gwarantuje satysfakcję, atrakcyjną ścieżkę kariery oraz wysoką jakość życia. Kluczem do sukcesu jest sprawnie funkcjonujący system przepływu informacji oraz współpraca partnerów, świadomych zarówno znaczenia turystyki w gospodarce regionu, jak i własnego miejsca i roli w jej rozwoju.</p> <p>SKOMERCJALIZOWANA OFERTA TURYSTYCZNA REGIONU</p> <p><u>Cel operacyjny 2 Rozwój nowych produktów turystycznych</u></p> <p>Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łagów zakłada wdrożenie nowych produktów turystycznych.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Program Rewitalizacji dla Gminy Łagów na lata 2016-2023</p>	<p>Plan działań realizuje wizję podobszaru rewitalizacji – sołectwa Łagów:</p> <p>Wizja dla Łagowa</p> <p>Łagów w okresie wdrażania Programu Rewitalizacji uzyskuje prawa miejskie oraz staje się miejscem „wypadowym” dla turystów w Góry Świętokrzyskie. Kluczowe dla tego obszaru będą inwestycje drogowe (obwodnica Łagowa i przebudowa drogi wojewódzkiej nr 756 – łącznie ok. 40 mln zł), a także z zakresu ochrony środowiska (udroźnienie koryta rzeki Łagowica, ograniczenie lub zahamowanie działalności kopalń) oraz w sferze funkcjonalno-przestrzennej (<u>zagospodarowanie terenu wokół Jaskini Zbójckiej, budowa ścieżki geoturystycznej</u>, wymiana wodociągów na terenie Łagowa, budowa kanalizacji deszczowej, sanitarnej i burzowej) oraz kluczowa inwestycja w sferze technicznej (rozbudowa Ośrodka Zdrowia).</p>

Strategia Rozwoju Gminy Łagów na lata 2014-2024	<p>MISJA</p> <p>Zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz potencjału inwestycyjnego Gminy Łagów podnosi jakość życia mieszkańców.</p> <p>Cel szczegółowy 1.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne atrakcją Gór Świętokrzyskich.</p> <p>1.1.1 Powstanie edukacyjnej ścieżki rowerowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą.</p> <p>Cel szczegółowy 1.2 Garncarstwo regionalnym produktem turystycznym</p> <p>1.2.1 Powstanie infrastruktury bazującej na tradycji garncarstwa.</p> <p>1.2.2 Organizacja przemysłu turystycznego wykorzystującego zasoby i właściwości gliny kaolin.</p> <p>Projekty ujęte w Planie działań wpłyną m.in. na</p> <ul style="list-style-type: none">– powstania nowych produktów turystycznych,– powstawania nowych miejsc pracy,– pełniejszego wykorzystania zasobów endogenicznych, m.in. poprzez rozwój turystyki kulturowej, edukacyjnej, aktywnej,– wzrostu konkurencyjności oferty turystyczno-rekreacyjnej,– rozwinięcia oferty turystycznej dla turystów kilkudniowych,– zapewnienie pełnej całorocznej oferty turystycznej <p>Założenia te są w pełni zgodnie z misją i wizją ujętą w strategii</p>
---	--

8. Monitoring i ewaluacja Planu Działań

Prowadzenie stałego monitoringu jest konieczne dla śledzenia postępów we wdrażaniu Planu Działań i osiągnięciu założonych celów. Monitoring Planu dotyczyć będzie przede wszystkim kontroli realizacji zadań inwestycyjnych oraz planowanych wskaźników produktów i rezultatów. Monitoring ma służyć:

- ocenie postępu realizacji konkretnych projektów inwestycyjnych,
- weryfikacji zgodności osiągniętych produktów, rezultatów i osiągnięć z założeniami,
- ocenie efektywności wykorzystaniu posiadanych środków pieniężnych,
- wczesnej diagnozie trudności mogących mieć wpływ na realizowane inwestycje zwłaszcza terminowość ich zakończenia.

Podstawę systemu monitoringu i ewaluacji realizacji niniejszego planu stanowi zbiór wskaźników, na który składają się:

- wskaźniki produktu – odnoszą się do rzeczowych efektów działalności. Są to efekty, które osiągamy bezpośrednio na skutek wydatkowania środków. Liczone są w jednostkach materialnych, np. ilość nowych produktów turystycznych, liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych, długość utworzonych szlaków turystycznych
- wskaźniki rezultatu – odpowiadają bezpośrednim i natychmiastowym efektom wynikającym z wdrożenia planu/projektu. Są logicznie powiązane ze wskaźnikami produktu. Dostarczają informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku realizacji projektu.

Procedura ewaluacji

Ewaluacja ma na celu poprawę: jakości, skuteczności i spójności realizacji Planu Działań w odniesieniu do konkretnych problemów z jednoczesnym uwzględnieniem wizji i właściwego prawodawstwa lokalnego, krajowego i wspólnotowego dotyczącego m.in. oddziaływania na środowisko naturalne projektów zapisanych do realizacji w Planie. Rada Gminy oceniając realizację Planu będzie brała pod uwagę następujących 5 kryteriów:

- skuteczność – kryterium, które pozwala sprecyzować, do jakiego stopnia cele przedsięwzięcia zdefiniowane na etapie Planu zostały osiągnięte,
- efektywność – kryterium, które pozwala ocenić poziom „ekonomiczności” Planu,
- użyteczność – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie Planu odpowiada potrzebom grupy docelowej,
- trafność – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele Planu odpowiadają potrzebom i priorytetem wskazanym w odniesieniu do obszaru objętego dokumentem,
- trwałość – kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem Planu będą trwać po jego zakończeniu.

Kluczowe znaczenie dla oceny podejmowanych działań ma ich monitoring. Funkcję instytucji monitorującej wdrażania Planu będzie pełnił Rada Gminy. Co najmniej raz w roku analizowane będą postępy w realizacji Planu. Rada będzie mieć za zadanie:

- akceptację sprawozdań z realizacji Planu, w szczególności osiągnięcia zakładanych rezultatów,
- analizowanie i zatwierdzanie wniosków o zmianę treści Planu,
- aktualizację Planu.

Wskaźniki które będą monitorowane w ramach wdrażania dokumentu.

Tabela 11 Wskaźniki rezultatu

L.p.	Wskaźniki rezultatu	Jednostka miary	Wartość docelowa
1.	Wzrost zatrudnienia we wspieranych podmiotach (innych niż przedsiębiorstwa)	EPC	4

Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łagów

2.	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach	EPC	40
3.	Liczba nowo utworzonych miejsc pracy - pozostałe formy	EPC	5

Tabela 12 Wskaźniki produktu

L.p.	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Wartość docelowa
1.	Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	Szt.	5
2.	Długość utworzonych szlaków turystycznych	km	8
3.	Liczba wybudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	szt.	1

9. Podsumowanie

Podstawą rozwoju obszaru objętego dokumentem jest posiadany potencjał endogeniczny. Wśród największych potencjałów Gminy Łągów należy wymienić:

Potencjały przyrodnicze to przede wszystkim:

- Liczne obiekty geologiczne i geomorfologiczne występujące na terenie Gminy Łągów (potencjał geoturystyczny gminy).
- Obszary NATURA 2000.
 - Ostoja Jeleniowska,
 - Lasy Cisowsko-Orłowińskie
- Otulina Świętokrzyskiego Parku Narodowego (północno-zachodni fragment gminy),
- Parki krajobrazowe
 - Cisowsko-Orłowiński Park Krajobrazowy,
 - Jeleniowski Park Krajobrazowy)
- Obszary chronionego krajobrazu
 - Cisowsko-Orłowiński,
 - Chmielnicko-Szydłowski, Jeleniowski.

Potencjał kulturowy:

- Cenne zabytki znajdujące się na terenie Gminy wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa świętokrzyskiego

Realizacja projektów ujętych w dokumencie przyczyni się do rozwoju społeczno - gospodarczego obszaru, w szczególności poprzez rozwój funkcji turystycznej. Planowane przedsięwzięcia wpływają pozytywnie na wzrost zatrudnienia i przedsiębiorczość. W wyniku wdrożenia Planu Działań wprowadzone zostaną nowe produkty turystyczne co wpłynie m.in. na zwiększenie liczby turystów. Realizacja założeń dokumentu wpłynie bezpośrednio na utworzenie **44 nowych** stałych miejsc pracy.

Zakłada się również iż w wyniku realizacji inwestycji ujętych w dokumencie powstaną nowe miejsca pracy w przedsiębiorstwach działających na terenie gminy w branży turystycznej i okołoturystycznej. Zakłada się iż pośrednio w wyniku wdrożenia Planu działań powstanie ok 140 stałych miejsc pracy. To co istotne dokument zawiera działania realizowane zarówno przez samorząd jak i podmioty prywatne. Wszystkie projekty ujęte w dokumencie bazują na potencjałach endogenicznych gminy i dążą do osiągnięcia wizji jaka została wyznaczona w dokumentach strategicznych Gminy Łągów tworzonych w ostatnim czasie.

„Zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz potencjału inwestycyjnego Gminy Łągów podnosi jakość życia mieszkańców.”

Wizja dla Łągowa

Łągów w okresie wdrażania Programu Rewitalizacji uzyskuje prawa miejskie oraz staje się miejscem „wypadowym” dla turystów w Góry Świętokrzyskie. Kluczowe dla tego obszaru będą inwestycje drogowe (obwodnica Łągowa i przebudowa drogi wojewódzkiej nr 756 – łącznie ok. 40 mln zł), a także z zakresu ochrony środowiska (udrożnienie koryta rzeki Łągowica, ograniczenie lub zahamowanie działalności kopalń) oraz w sferze funkcjonalno-przestrzennej (zagospodarowanie terenu wokół Jaskini Zbójckiej, budowa ścieżki geoturystycznej, wymiana wodociągów na terenie Łągowa, budowa kanalizacji deszczowej, sanitarnej i burzowej) oraz kluczowa inwestycja w sferze technicznej (rozbudowa Ośrodka Zdrowia).

Spis tabel

Tabela 1	Struktura ludności na terenie Gminy Łągów w latach 2013-2015	6
Tabela 2	Zmiany wskaźnika obciążenia demograficznego w latach 2010-2015.....	6
Tabela 3	Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2015	9
Tabela 4	Schemat analizy SWOT.....	13
Tabela 5	Analiza SWOT	13
Tabela 6	Zabytki na terenie gminy łągów spisane do rejestru zabytków nieruchomych woj. świętokrzyskiego.....	28
Tabela 7	Wykaz kapliczek i figur posiadających znaczenie kulturowe na terenie Gminy Łągów	34
Tabela 8	Projekty wykorzystujące potencjały endogeniczne Gminy Łągów	38
Tabela 9	Źródła finansowania działań w ramach Planu Działań.....	42
Tabela 10	Dokumenty strategiczne powiązane z Plan działań w zakresie wykorzystania potencjałów endogenicznych Gminy Łągów	44
Tabela 11	Wskaźniki rezultatu.....	47
Tabela 12	Wskaźniki produktu.....	48

Spis wykresów

Wykres 1	Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności	7
Wykres 2	Dochód Gminy Łągów w przeliczeniu na 1 mieszkańca na tle województwa i powiatu	8
Wykres 3	Stopa bezrobocia w powiecie kieleckim, województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w latach 2012-2016	8

Spis map

Mapa nr 1	Gmina Łągów na tle województwa oraz powiatu.....	5
-----------	--	---

Wykaz zdjęć

Zdjęcie 1	Jaskinia Zbójcka w Łągowie	27
Zdjęcie 2	Dolina Łągowicy.....	28
Zdjęcie 3	Kościół pw. św. Michała Archanioła w Łągowie	29
Zdjęcie 4	Kościół pw. św. Doroty w Starej Zbelutce	29